

AMMATTIKORKEAKOULUSTA YRITTÄJÄKSI

**Yrittäjyyden yksiköistä valmistuneiden koulutuskokemukset,
yrittäjäurat ja menestyminen**

Virpi Honkanen



**RESEARCH UNIT FOR
THE SOCIOLOGY OF
EDUCATION**

Koulutussosiologian tutkimuskeskus, RUSE

Turun yliopisto, Turku 2008

ISBN: 978-951-29-3702-8

SISÄLLYS

1 Johdanto	3
2 Koulutuksen kautta yrittäjäksi	5
2.1 Yrittäjyyskoulutus Seinäjoen yrittäjyyden yksikössä	8
2.2 Yrittäjyyskoulutus Jyväskylän Tiimiakatemiassa	9
2.3 Aineisto	11
2.4 Tutkimusasetelma	14
2.5 Sijoittumisen ja yrittäjänä menestymisen indikaattorit	19
3 ”Materiaali”	22
3.1 Kolmanneksella yrittäjäperhetausta	22
3.2 Kolme viidestä koulutukseen ylioppilastutkinnon voimin	23
4 Sijoittuminen työmarkkinoille	30
4.1 Kahdeksan prosenttia yrittäjiksi	30
4.2 Kahdella viidestä työ vastaa koulutusala ja -tasoa	33
4.3 Yrittäjät palkansaaajia tyytyväisempiä töihinsä.....	35
5 Unelmat yrittäjyydestä ja yrittämisen arki	39
5.1 Yrittäjäura ja siitä haaveilevat	39
5.2 Yrittäjäksi ryhtyminen ja yrittäjänä toimiminen	41
5.3 Yrittäjänä menestyminen	46
6 Entä koulutus?	51
6.1 Koulutus ja käsitykset yrittäjyydestä	51
6.2 Tietoa yrittäjyydestä paljon, kolmen viidestä mielestä riittävästi .	55
6.3 Koulutuksen työelämäyhteydet	58
6.4 Ammattitaidon lähteet	60
6.5 Tyytyväisyys koulutukseen liittyviin tekijöihin	64
6.6 Oppia yrityshautomosta?	67
6.7 Koulutuksen merkitys yrittäjäuralla menestymiseen	67
7 Tulevaisuuden tarpeet	70
8 Koulutuksen kautta yrittäjäksi?	74
Lähteet ja kirjallisuus	79
Kuvio- ja taulukkuuettelo	86

1 JOHDANTO

Tässä tutkimusraportissa raportoidaan Yrittäjäyyskoulutus ammattikorkeakouluissa -tutkimusprojektin kolmannen eli viimeisen vaiheen tulokset. Opetusministeriön rahoittaman tutkimushankkeen päämääränä on ollut selvittää, mitä työelämälähtöisten ammattikorkeakoulujen yrittäjäyyskoulutus pitää sisällään ja mikä on sen vaikuttavuus eli saadaanko yrittäjäyyskoulutuksella aikaiseksi haluttuja tuloksia? Yrittäjäyyskoulutuksella tarkoitan tässä yhteydessä niitä keinoja ja prosesseja, joilla opiskelija saatetaan yrittäjäuralle. Yrittäjiksi käsitetään henkilöt, jotka joko työskentelevät omassa pk-alan yrityksessä tai myyvät työvoimaansa ja palveluitaan itsensä työllistäneinä mahdollisesti myös työllistäen muita.

Tutkimuksen aineisto on kerätty kahden ammattikorkeakoulun yrittäjäyden yksiköistä, Jyväskylän Tiimiakatemiasta sekä Seinäjoen yrittäjäyden yksiköstä vuosina 2001–2005 valmistuneille lähetetyllä kyselylomakkeella. Kysely lähetettiin yhteensä 406 henkilölle vuoden 2005 loppupuolella. Yhteensä 195 vastasi kyselyyn vastausprosentin ollen 48.

Ammattikorkeakoulujen yrittäjäyyskoulutusta ja itsensä työllistämistä lähestytään korkeakoulutuksen ja työmarkkinoiden välisiä suhteita koskevassa teoreettisessa viitekehyksessä, jonka mukaan ekspansiivisen koulutuspolitiikan keskeinen kiinnostuksen kohde, työllistyminen tai työllistyvyys, nähdään osana laajempaa koulutukseen ja edelleen työmarkkinoille valikoitumisen prosessia. Se, ketkä alun perin koulutukseen hakeutuvat ja pääsevät, määrittää osaltaan myös koulutuksen tuloksia. Varsin oleellista on myös se, missä määrin koulutus tuottaa työmarkkinoille sijoittumisessa ja pärjäämisessä tarvittavia taitoja ja tietoja.

Tämän raportin keskeisin kysymys on, miten yrittäjäyyskoulutus on onnistunut tehtävässä tuottaa yrittäjiä. Koulutuksen tuloksia tarkastellaan työmarkkinoille sijoittumisen, työmarkkinamenestyksen ja koulutuksen vaikuttavuuden

näkökulmista. Yrittäjyyskoulutuksen tuloksia arvioidaan sekä määrällisin että laadullisin kriteerein. Valmistuneista yrittäjiksi ryhtyneiden osuus on jo sinänsä yksi koulutuksen tuloksista kertova mittari. Valmistuneiden työmarkkinamenestystä tarkastellaan määrällisen indikaattorin eli ansioiden avulla sekä yrittäjän omaan menestymiseensä liittyvien käsityksien kautta. Laadullisilla indikaattoreilla tarkoitetaan puolestaan valmistuneiden käsityksiä yrittäjyyskoulutuksen merkityksestä työllistymiseen ja erityisesti yrittäjänä menestymiseen. Tutkimuksessa analysoidaan myös sitä, mitä yrittäjyyskoulutuksesta tuumaavat ne, jotka haluavat hakeutua tai jo kisaavat yrittäjyyden taisteluareenalla? Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Miten koulutus on auttanut opiskelijoita työelämään sijoittumisessa yleensä ja kuinka moni yrittäjyysopintoja suorittaneista on sijoittunut yrittäjäksi eli onko yrittäjyyskoulutuksella saatu aikaiseksi haluttuja tuloksia?
2. Miten yrittäjäksi ryhtyneet ovat menestyneet yrittäjinä?

2 KOULUTUKSEN KAUTTA YRITTÄJÄKSI

Yrittäjyyskoulutuksen historia on Suomessa lähes yhtä lyhyt kuin nopeasti korkeakoulukentälle lanseerattujen ammattikorkeakoulujen historia. Vuonna 1976 tehty muutos työllisyyskoulutuslakiin antoi korkeakouluille mahdollisuuden järjestää työllisyyskursseja, joista osa tarjottiin yrittäjäkoulutuksena. Ensimmäinen pitkäkestoinen yrittäjäkurssi (9 kk) järjestettiin Oulun yliopistossa vuonna 1980 (Pulli & Laine 1991). Ensimmäisten yrittäjyyskurssien tarkoituksena oli lähinnä työttömien siirtäminen työelämään. Varsinaisesti yrittäjyyskoulutus sai tuulta purjeisiinsa 1990-luvun laman myötä, jolloin palkkatyöntekijöiden ja työttömien ryhtyminen yrittäjäksi oli eniten puhutuista liikkuvuuden muodoista¹. Laman myötä myös tiukasti valtion ohjauksessa ollutta koulutusjärjestelmää ryhdyttiin muokkaamaan markkinataloudesta ammennettujen oppien mukaisesti. Usko siihen, että markkinatalouden lakien mukaisesti ja yritystoiminasta mallia ottava koulutusjärjestelmä tuottaisi tehokkaimmin tuloksia leimasi vahvasti 1990-luvun koulutuksen uudistamisen aaltoa. Muutoksia tehtiin muun muassa siinä, että koulutusta koskevaa toimivaltaa siirrettiin keskus- ja lääninhallituksilta kuntiin, kuntayhtymiin sekä oppilaitoksiin ja elinkeinoelämän osallistumista oppilaitoksien hallintoon lisättiin (Silvennoinen 2002, 110.) Resursseja ryhdyttiin suuntamaan enemmän teknologiaan ja liiketalouteen tieteenalojen rakenteen muuttuen talouden tarpeiden mukaisesti. Julkusen (2006, 11) mukaan julkiset organisaatiot vastuullistettiin siitä, että ne tuottaisivat palveluja tehokkaasti ja kustannustietoisesti. Sekä uusi

¹ Suomessa 1990-luvun lama aiheutti useita siirtymän piirteitä talouden rakenteissa, joita Suomessa ei aikaisemmin ollut: Rahoitusinstituutioiden sekä pääomamarkkinoiden toimintatavat muuttuivat. Rahamarkkinat vapautuivat ja pääomat liikkuivat vapaasti rajojen yli, EU- ja EMU-jäsenyydet, tietosektorin nousu keskeiseksi vientisektoriksi sekä julkisen sektorin manageristinen kumous siirsivät Suomea markkinaehtoisempaan ja sijoittajavetoisempaan talouteen. Ennen kaikkia hyvinvointijärjestelmään ryhdyttiin purkamaan yksityistämällä palveluita (Julkunen ym. 2004; Kovalainen 1995).

julkisjohtaminen kuin uusi hallinnointi tematisoivat julkisille toimijoille mittavia tulos- ja kustannusvastuita. Laman myötä myös yhteiskunnan kehittäminen tietoyhteiskunnan suuntaan lisääntyi (Hämäläinen & Schienstock 2001). Teknis-funktionaalisen teoriaan perustuvan käsityksen mukaan kehittyvä tietoyhteiskunta tarvitsee entistä enemmän hyvin koulutettuja yksilöitä vastaamaan oletettua tietotyöläisten lisääntyvään kysyntään. Työmarkkinoiden kasvavia tarpeita varten perustettiin työelämälähtöiset ja ammatillisesti käytännönläheiset korkeakoulut 1990-luvun alkupuolella. Julkisten instituutioiden tulosvastuullistamisen myötä korkeakouluja ohjeistettiin mallintamaan yrittäjämäiset toimintatavat organisaatorakenteisiinsa ja vaikuttamaan alueellisesti. Korkeakouluja on motivoitu myös vahvan poliittisen paineen alaisina edistämään yhteiskunnallista muutosta ”palkansaajakulttuurista” ”yrittäjämäiseen kulttuuriin” eli niin sanottuun uuteen työelämään (Blenker ym. 2004). Korkeakoulut voivat osallistua yrittäjyystalkoisiin joko epäsuoraan eli kouluttamalla kandidaatteja yrittäjiksi tai suoraan kaupallistamalla tutkimuksia siten edistäen uusien yrityksen syntymistä (Rasmussen & Sørheim 2005; Galloway ym. 2005). Yrittäjyyskoulutuksen tarpeen perustelut kietoutuvat ”uuden työelämän” diskurssin vaatimuksiin työntekijöiden sopeuttamisesta työelämän ja talouden vaatimuksiin. Yrittäjyyskoulutuksen tarvetta on perusteltu lähinnä kolmella pääsyllä (Gibb 1996):

1. Työpaikkojen luominen ja talouden kasvu,
2. strateginen sopeutuminen sekä uudelleen järjestely ja
3. säätelyn purkaminen sekä julkisten palveluiden ja valtion omistuksessa olevien yritysten yksityistäminen.

Tietoyhteiskuntapuheissa on peräänkuulutettu suomalaisen yhteiskunnan tarvetta yrittäjille, varsinkin korkeakoulutetuille sellaisille. Yrittäjyyden edistämisen retoriikkaan on sisällytetty käsitys, jonka mukaan korkeakoulutetut omaavat sellaista koulutuksen kautta hankittua inhimillistä pääomaa, jota tarvitaan tietointensiivisillä työmarkkinoilla innovatiivisten oivallusten lähteinä.

Korkeakoulutettujen perustamien yritysten on myös joidenkin empiiristen tutkimuksien mukaan osoitettu kasvavan nopeammin kuin muun koulutustason omaavien yritykset luoden työpaikkoja myös muille. Itse yrittäjyyskoulutuksen tärkeimpänä tehtävänä on pidetty opiskelijoiden asennoitumisen ja käsityksien muuttamista yrittäjyyttä suosiviksi. Toiseksi koulutuksen oletetaan lisäävän valmistuneiden yritystoimintaa sekä yksilöiden yrittäjyydessä tarvitsemia tietoja ja taitoja inhimillisen pääoman muodossa ja sitä kautta myös heidän yritystoimintansa laatua. (Galloway & Brown 2002.)

Koulutusjärjestelmää on syytetty kyvyttömyydestä tuottaa koulutettavissa yrittämisessä tarvittavia tietoja ja taitoja. Esimerkiksi Kirbyn (2004) mukaan perinteinen opetus paremminkin tukahduttaa kuin edistää ”yrittäjämäisen hengen” kehittymistä. Toisaalta yrittäjyyskoulutustutkimus ei itse välttämättä ole vielä kyennyt ratkaisemaan sitä ongelmaa, miten yrittäjyys olisi opiskelijoille parhaiten siirrettävissä. Tutkimuksissa on väännetty kättä muun muassa siitä, onko yrittäjyys synnynäistä vai tehtyä, olisiko koulutuksen (tai yrittäjyyskoulutuspolitiikan) tehtävä muuttaa ihmisten asennoitumista yrittäjyyttä kohtaan vaiko ihmisten käyttäytymistä yrittäjämäiseksi (Dreisler ym. 2003). Yksi keskeinen kysymys on, voidaanko koulutuksella vaikuttaa yrittäjäksi ryhtymiseen ja yrittäjän uralla menestymiseen. Edellä mainittua luonnehtii parhaiten voimakas usko yrittäjäksi kouluttamisen mahdollisuuksiin, sekä koulutuksen ja talouden että yrittäjyyden ja talouden välisiin hyödyllisiin yhteyksiin. Varsinaisesti kysymystä yrittäjäksi kouluttamisen mahdollisuuksista tai yrittäjyyskoulutuksen integroinnin onnistumista korkeakoulukontekstissa on loppujen lopuksi tutkittu aika vähän, lähinnä se on ollut seuraavan kuvauksen mukaista:

”The impact of education on the business success of an entrepreneur has been the subject of much discussion and speculation in both the popular and academic press. The literature is full of folklore focusing on the high-school drop out who made it big in the business world armed with an

education from the school of hard knocks” (Robinson & Sexton 1994, 141).

Koulutuksen ja yrittäjyyden välinen suhde on varsin monimutkainen ja ongelmallinen. Tilastojen mukaan suhde on ollut negatiivinen eli itsensä työllistämisen todennäköisyys vähenee, mitä korkeampi koulutus on (Kivinen & Ahola 1999; Paasio & Pukkinen 2006; Saarinen & Silvennoinen 1994). Korkeakoulutetut ovat keksineet varsin monenlaisia syitä sille, miksi yrittäminen ei ainakaan heti valmistumisen jälkeen ole mielekkäin työllistymisen vaihtoehto. Harvalle korkeakoulutetulle yrittäjyys avautuu edelleenkään palkkatyön todellisena vaihtoehtona yrittäjyyteen liitetyn kovan työn, riskinoton ja sitovuuden sekä käytännön läheisten työtehtävien vuoksi (ks. Harju ym. 2004; Tonttila 2001). Toisaalta ne, jotka ihan ehdottomasti haluaisivat ryhtyä yrittämään, eivät välttämättä ole olleet vakuuttuneita siitä, että koulutus olisi kehittänyt yrittämisessä tarvittavia taitoja tai että koulutuksessa olisi tarjottu tarpeeksi yrittämiseen liittyviä tietoja². Osaksi edellä esitettyjen syiden vuoksi myös ammattikorkeakouluissa koulutuksen metodeja ja opetussisältöjä on pyritty uudistamaan yrittäjäystävällisiksi vähentämällä muun muassa teoriapainotteisuutta ja korostamalla opinnoissa yksilöllisyyttä. Myös koulutuksen työelämälähtöisyyttä pidetään tärkeänä, jotta opiskelijat oppisivat, miten oikeassa bisnesmaailmassa toimitaan. (Honkanen 2004.)

² Aikaisemmasta korkeakoulutettujen yrittäjyyttä koskettavasta tutkimuksesta esim. Harju ym. 2004; Honkanen & Ahola 2003; Leskinen 1999; Kivelä 2002; Mansio 1997; Mäki 1999; Mäki & Vafidis 2000; Paasio & Pukkinen 2006; Tonttila 2001; Ukkonen 2004; Ylikerälä 2005.

2.1 Yrittäjyyskoulutus Seinäjoen yrittäjyyden yksikössä

Ammattikorkeakouluissa yrittäjyyskoulutus on ollut läsnä niiden perustamisesta lähtien (OPM 1994). Seinäjoen yrittäjyyden yksikkö sai toimilupansa ensimmäisten väliaikaisten ammattikorkeakoulujen joukossa vuonna 1992. Tosin nimi oli toinen. Seinäjoen ammattikorkeakoulun yrittäjyyden yksikkö toimi alun perin Suomen Yrittäjäopiston yhteydessä yrittäjien väliaikaisena ammattikorkeakouluna. Sen toiminta vakinaistettiin 1.8.1999 ja toiminta siirtyi hallinnollisesti osaksi Seinäjoen ammattikorkeakoulua. Nykyisin Kauhavalla toimiva yrittäjyyden yksikkö kouluttaa kotisivujensa mukaan kielitaitoisia, kansainvälisesti suuntautuneita liikkeenjohdon ammattilaisia erityisesti pienen ja keskisuuren yritystoiminnan johtotehtäviin. Yrittäjyyden yksikkö tarjoaa tradenomin tutkintoon johtavat koulutusohjelmat, pienen ja keskisuuren yritystoiminnan liikkeenjohdon koulutusohjelman (laajuus 240 op) sekä tietojenkäsittelyn koulutusohjelman (laajuus 210 op vuoden 2007 loppuun saakka). Pienen ja keskisuuren yritystoiminnan liikkeen johdon koulutusohjelman suuntautumisvaihtoehtoja ovat tuotantotalous, markkinointi, tietohallinto ja yrittäjyys. Koulutusohjelman tavoitteena on kouluttaa kansainvälisesti suuntautuneita liikkeenjohdon ammattilaisia erityisesti pienen ja keskisuuren yritystoiminnan asiantuntija- ja johtotehtäviin. Tavoitteena on antaa myös valmiudet pk-yrityksissä toimimiseen ja oman yrityksen perustamiseen. Omaleimaista yksikössä on vahva pyrkimys opiskelijoiden kansainvälistymiseen. Jokaiselle opiskelijalle tarjotaan mahdollisuus opiskella ulkomailla. Neljantenä opiskeluvuonna syvennetään suuntautumisalakohtaisia ammattiopintoja sekä tehdään opinnäytetyö. Yksikön kotisivujen mukaan opinnäytetyö tehdään lähes aina toimeksiantona yritykselle tai yhteisölle. Vaikkakin yrittäjyyden yksikkö kouluttaa myös yrittäjiä, tähtää koulutus pääsääntöisesti asiantuntevan työvoiman tarjontaan missä tahansa yrityksessä tehtäviin töihin³.

³ Valtaosa kaikista tradenomeista sijoittuu yksityiselle sektorille tai teollisuuteen.

2.2 Yrittäjyyskoulutus Jyväskylän Tiimiakatemiassa

Toinen, selvästi yrittäjien kouluttamiseen profiloitunut yksikkö on Tiimiakatemia Jyväskylän ammattikorkeakoulussa. Yksikön historia voidaan katsoa alkavaksi vuodesta 1993, mutta varsinaisesti omat toimitilansa Tiimiakatemia sai vuonna 1996. Yhteishaussa se oli mukana ensimmäistä kertaa vuonna 2003⁴. Vuodesta 1996 lähtien yksikössä on koulutettu noin 20 opiskelijaa vuotta kohden. Jämsänkoskella toiminta on aloitettu vuonna 2000. Tiimiakatemia on hallinnon ja kaupan koulutusalan yksikkö, jossa suoritetaan 3.5-vuotinen tradenomin tutkinto (liiketalouden koulutusohjelman suuntautumisvaihtoehto 210 op). Jyväskylän yksikkö on suuntautunut yritystoiminnan ja markkinoinnin koulutukseen. Jämsänkoskella erikoistumisalueita ovat projektinhallinta ja hankeosaaminen, työyhteisötaidot sekä yritystoiminnan eri osa-alueiden kehittäminen. Opetukseen on integroitu yrityshautomotoiminta, kuten myös Seinäjoen yrittäjyyden yksikössä. Jämsänkoskella se on järjestetty yhteistyössä Jämsän seudun yrityshautomon kanssa. Tiimiakatemian tavoitteena on valmentaa henkilöitä, joilla on yrittäjältä vaadittavat valmiudet ja osaaminen. Yksikkö tarjoaa opiskelijoilleen myös useita valmennusohjelmia, kuten yrittäjien ammattitutkintoon johtavaa koulutusta. Tiimiakatemiassa on käytössä useimmista muista ammattikorkeakouluyksiköistä poikkeava opetusmetodi. Opiskelu tapahtuu pääsääntöisesti tiimirytyksissä, jotka useimmiten toimivat osuuskuntamuotoisina (ks. Leinonen et al. 2000). Tiimiakatemian toimintamallia ja menetelmiä on myöhemmin hyödyntäneet vuosien 1999-2001 aikana perustetut Tampereen ammattikorkeakoulun proAkademia, Kymenlaakson ammattikorkeakoulun palveluyrittäjyyden suuntautumisvaihtoehto Business-akatemia, Rovaniemen ammattikorkeakoulun InnoAkademia sekä Kainuun yrittäjyyden valmennuskeskus Intotalo.

⁴ Aikaisemmin Tiimiakatemiaan hakeuduttiin suorittamalla 40 opintoviikkoa talouden ja hallinnon koulutusohjelmassa missä tahansa ammattikorkeakoulussa.

2.3 Aineisto

Jotta yrittäjyyskoulutuksen vaikuttavuutta voitaisiin selvittää, aineiston hankinta rajoitettiin niin, että kohderyhmäksi valikoitui selvästi yrittäjyyteen liittyviä opintoja suorittaneet. Jokaisessa ammattikorkeakoulussa järjestetään vaihtelevissa määrin eri tasoisia yrittäjyyteen liittyviä opintoja. Suuri osa näistä koulutuksista on lyhytaikaisia perusopinnoissa pakollisina tai valinnaisina suoritettavia opintoja. Opiskelijoille ei välttämättä ehdi muodostua mielikuvaa kurssien sisällöistä saati kurssin annista itselleen. Tämän vuoksi aineisto hankittiin ammattikorkeakoulujen yrittäjyyttä painottavista erityisyksiköistä.

Aineisto kerättiin Jyväskylän ammattikorkeakoulun Tiimiakatemia ja Seinäjoen ammattikorkeakoulun yrittäjyyden yksiköstä vuosina 2001–2005⁵ valmistuneille suunnatulla kyselyllä. Kyseiset yksiköt ovat profiloituneet Suomessa selvästi yrittäjien kouluttamiseen, toisaalta yksiköt ovat tarjonneet koulutusta yrittäjyydestä jo pidemmän aikaa. Seinäjoen yrittäjyyden yksikössä on vuosien 2001–2005 aikana valmistunut yhteensä 245 ja Tiimiakatemiassa (Jyväskylässä ja Jämsänkoskella) 175 opiskelijaa. Kysely lähetettiin marras- ja joulukuun aikana vuonna 2005 yhteensä 406 henkilölle⁶. Ensimmäisen kyselykierroksen jälkeen vuoden 2006 tammikuussa lomakkeita oli palautunut yhteensä 135 eli 33 prosenttia. Ensimmäinen karhukirje lähetettiin tammikuun 2006 lopussa. Lopullinen vastausprosentti on 48 prosenttia eli tiedot yhteensä 195 valmistuneista henkilöistä. Aineisto on määrällisesti varsin pieni, mutta niin on myös yrittäjyyskoulutuksen volyymi huomioiden valmistuneiden määrät. Vastausprosentin voi puolestaan arvioida suhteellisen hyväksi.

Mielenkiintoinen piirre valmistuneissa on se, että vaikka yrittäjyyttä on pidetty miehisenä alana, se ei ole estänyt naisia hakeutumasta yrittäjyyspainotteisiin

⁵ Vuotta 2005 koskien kysely lähetettiin ainoastaan keväällä valmistuneille.

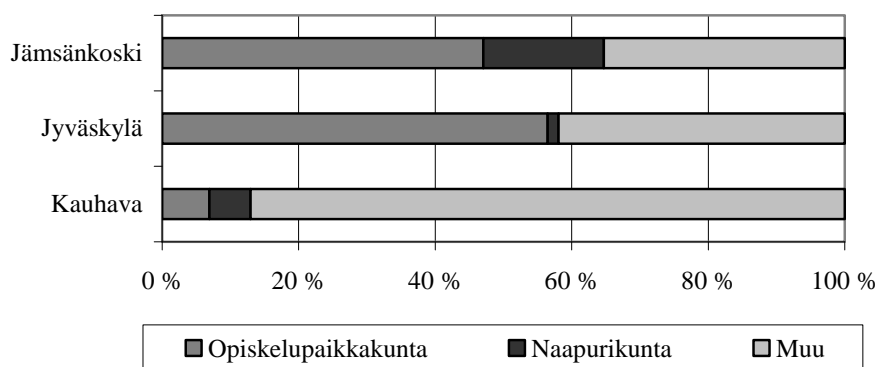
⁶ Yhteensä valmistuneita on 420, mutta 14 henkilöllä on osoitepalvelukiello tai ei osoitetta Suomessa.

opintoihin. Valmistuneista naiset edustavat enemmistöä 61 prosentin osuudella. Naiset ovat ahkerammin myös vastanneet kyselyyn, lopullisen aineiston perusteella naisten vastausprosentti on 65. Tarkempi analyysi paljastaa, että Seinäjoen yrittäjyyden yksiköstä valmistuneista naisista puolet on osallistunut kyselyyn, miehistä kaksi viidestä. Tiimiakatemia naisista hieman yli puolet vastasi kyselyyn, mutta miehistä ainoastaan 31 prosenttia. Näin ollen voi olla mahdollista, että osa mahdollisista miesyrittäjistä on jättänyt vastaamatta kyselyyn. Se ei kuitenkaan suoraan tarkoita sitä, että kaikki nämä vastaamatta jättäneet olisivat kuuluneet menestyvien yrittäjien joukkoon. Myös menestymättömyyden puute on voinut johtaa siihen, että kyselylomakkeeseen vastaaminen on koettu hankalaksi.

Se, että koulutukseen hakeutuneista useampi on nainen, ei ole ihmeellistä siinä suhteessa, että tradenomitutkinto yleensä on nuorten naisten suosiossa. Ammattikorkeakouluista yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon koulutusohjelma oli opiskelijamäärällään mitaten kolmanneksi suurin koulutusala tekniikan ja liikenteen sekä sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan jälkeen. Vuonna 2005 kaupanalalla opiskeli yhteensä 21 590 opiskelijaa, joista naisia oli 65 prosenttia (Lähde: OPM/amkota).

Vastanneista 116 (59.5 %) on valmistunut Seinäjoen ammattikorkeakoulun yrittäjyyden yksikön pienen ja keskisuuren yritystoiminnan liikkeenjohdon koulutusohjelmasta. Suuntautumisvaihtoehtona enemmistöllä oli markkinointi. Vastanneista 79 on valmistunut Tiimiakatemia liikkeenjohdon koulutusohjelmasta suuntautumisvaihtoehtoinaan oman kiinnostuksen mukaiset opinnot, joko markkinointi tai yrittäjyys. Näistä 17 suoritti opintonsa Jämsänkosken Tiimiakatemiassa suuntautumisvaihtoehtoina ilmoituksensa mukaan joko laskentatoimi, talous ja hallinto, markkinointi tai yrittäjyys.

Ammattikorkeakouluopinnot on pääsääntöisesti aloitettu syksyllä vuosien 1994 ja 2002 aikana ja valmistumisajankohta on vuosien 2001 ja 2005 kevään aikana⁷. Valtaosa valmistuneista on onnistunut saattamaan opintonsa loppuun vaadittavassa 3.5 vuoden kuluessa. Vain harvoilla opinnot olivat venyneet pidemmiksi. Tiimiakatemiassa valmistuneista muutamat ovat suorittaneet opintonsa nopeammin valmiiksi. Tämä juontuu osaltaan siitä, että aikaisemmin yksikköön hakeuduttiin opiskelemaan suoritettua 40 opintoviikkoa talouden ja hallinnon koulutusohjelmassa missä tahansa ammattikorkeakoulussa. Yhteisvalinnassa yksikkö oli mukana ensimmäisen kerran vuonna 2003. Kaiken kaikkiaan valmistuneet ovat toimineet työelämässä noin puolesta vuodesta neljään vuoteen kyselyhetken mennessä.



Kuvio 1. Vastanneiden nykyinen asuinpaikkakunta opiskelupaikkakunnan mukaan (%).

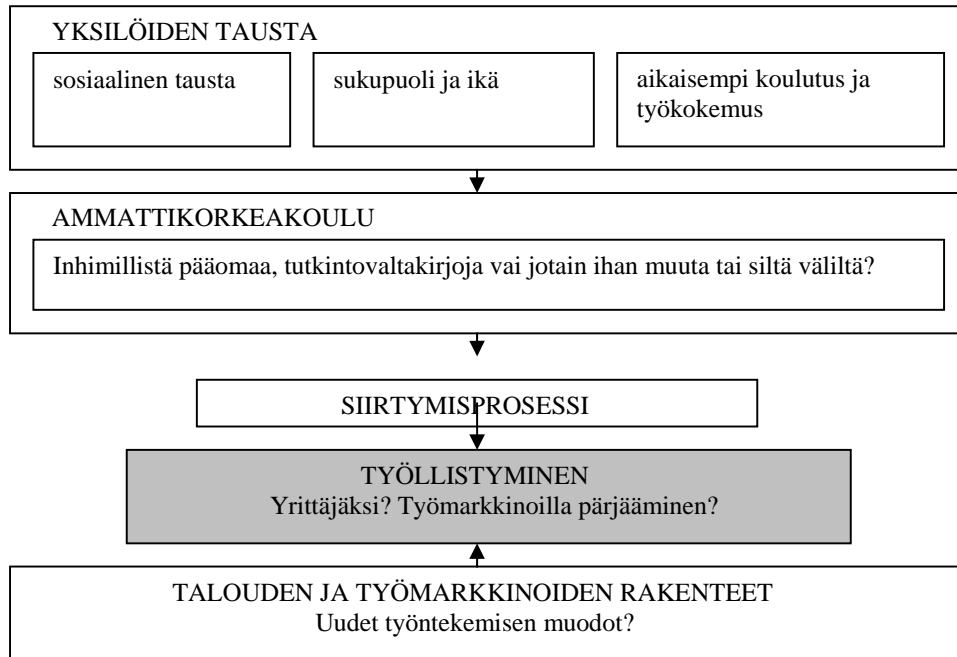
⁷ Jakauma: 15 % vastanneista oli valmistunut vuonna 2001, 16 % vuonna 2002, 18 % vuonna 2003, 27 % vuonna 2004 ja 24 % vuoden 2005 keväällä.

Tiimiakatemiassa sekä Jämsänkoskella että Jyväskylässä opiskelleista noin puolet ovat jääneet valmistumisensa jälkeen opiskelupaikkakunnalle. Näin ajatellen koulutuksen merkitys paikalliselle tasolle on huomattava. Paikkakunnalle jääneet ovat kehittämässä uudenlaisia organisaatioita ja työn tekemisen mahdollisuuksia, joita ”uusi työelämä” diskurssi on niin kovasti peräänkuuluttanut. Valmistuneet ovatkin perustaneet yrittäjäyhteisöjä jakaen yhteiset toimitilat. Yrittäjän kannalta toimintatapa on ihanteellinen. Yhteisö ympärillä antaa tukea ja turvaa, jota yksin toimivalla yrittäjällä ei välttämättä olisi. Toisaalta yhteisöt kehittelevät erilaisia yhteistyöhankkeita, projekteja ja toimintaideoita vauhdittamaan liiketoimintaansa.

Yrittäjyyden yksikön osalta tilanne on hieman toisenlainen. Kauhavalla opiskelleista ainoastaan noin joka kymmenes on jäänyt opiskelupaikkakunnalle tai naapurikuntaan. Osaltaan syitä voidaan etsiä siitä, että yrittäjyyden yksikkö on onnistunut houkuttelemaan opiskelijoita maineensa vuoksi myös muilta paikkakunnilta. Valmistuneet ovat sijoittuneet kyselyhetkellä nykyisen asuinpaikkakuntansa mukaan ympäri Suomea, mutta erityisesti parempia työmahdollisuuksia tarjoaviin kasvukeskuksiin, kuten pääkaupunkialueen, Oulun ja Tampereen seuduille.

2.4 Tutkimusasetelma

Aineisto analysoidaan viitekehyksessä, jonka mukaan ekspansiivisen koulutuspolitiikan keskeinen kiinnostuksen kohde, työllistyminen, nähdään osana laajempaa koulutukseen ja edelleen työmarkkinoille valikoitumisen prosessia.



Kuvio 2. Tutkimusasetelma.

Se, ketkä alun perin hakevat ja pääsevät johonkin koulutukseen, määrittää osaltaan myös lopputulosta. Nuorten ammatinvalinnassa, kuten myös työmarkkinoille sijoittumisessa, vaikuttavat sosiaaliseen taustaan ja kodin pääomiin kiinnittyvät tekijät, kuten taloudelliset resurssit, kulttuuriset edellytykset ja sosiaaliset suhteet. Ylempien ja alempien sosiaaliluokkien perheiden lasten ammatillisen suuntautumisen prosessit eroavat toisistaan. Myös nuorten ammatinvalintatoiveet määräytyvät pitkälti heidän sosiaalisen taustansa kautta. Sosiaalisen taustan merkitys korkeakoulutukseen hakeutumisessa ja korkeakoulutettujen työmarkkinoilla pärjäämisessä on varsin hyvin dokumentoitu monissa tutkimuksissa (Kivinen & Rinne 1995; Kivinen & Ahola 1999; Kivinen ym. 2001; Kivinen ym. 2007; Blasko ym. 2002). Perheen sosiaalinen tausta

määrittää myös yrittäjyyttä. Yrittäjäperheen jälkeläisillä, varsinkin pojilla, on moninkertainen mahdollisuus sijoittua yrittäjäksi verrattuna muiden perheiden jälkeläisiin. Sukupuoli määrittää siis osaltaan valmistuneiden mahdollisuuksia sijoittua työmarkkinoille, varsinkin yrittäjien markkinoille. Sukupuoli ei välttämättä kuitenkaan määritä yrittäjänä menestymistä (Kangasharju & Pekkala 2000), mutta naisten ja miesten yrittäjyyden mallit poikkeavat selvästi toisistaan. Toiseksi yrittäjyys on edelleen varsin miesvaltaista Euroopassa (Blanchflower 2000). Suomessa vuonna 2003 työllisistä miehistä 17 prosenttia työskenteli itsensä työllistäneenä, vastaavasti naisista 9 prosenttia (OECD 2005)⁸. Tyypillisesti tutkimuksissa menestyvän yrittäjän prototyyppiä piiryy hyvän koulutuksen, sosiaalista ja taloudellista pääomaa sekä johtamiskokemusta hankkinut keski-ikäinen mies (ks. Schiller ja Crewson 1997).

Oleellista on myös se, mitä koulutus antaa tai tuottaa työmarkkinoille sijoittumisessa ja pärjäämisessä tarvittavia asenteita, taitoja ja tietoja. Miten esimerkiksi valmistuneet kokevat sen, mitä koulutus antaa tai miten he koulutusta pystyvät hyödyntämään pyrkimyksissään yrittäjäuralle. Koulutuksenhan toivotaan lisäävän sellaisia työllistyvyyteen liittyviä kykyjä, joita varsinkin yrittäjät työelämässä tarvitsevat. Esimerkiksi Brown ja Hesketh (2004) jakavat työllistyvyyteen liitetyt kyvyt työmarkkinoilla tarvittavaan kovaan ja pehmeään valuuttaan. Kovalla valuutalla tarkoitetaan yksilöiden koulutuksessa hankkimia muodollisia kvalifikaatioita ja saavutuksia, jotka kiteytetään usein niin sanotun *curriculum vitaen* muotoon. Pehmeällä valuutalla tarkoitetaan henkilökohtaisia ja esteettisiä taitoja, kuten ihmissuhdetaitoja, vakuuttavuutta, emotionaalista kestävyyttä ja joustavuutta, persoonallista edustavuutta, johtamiskykyä sekä tiimityöskentelytaitoja. Työllistyvyyteen liitetty kykyjen käsite antaa näkökulmia varsinkin siihen, miten työnantajat ymmärtävät ja arvioivat työnhakijakandidaattien vahvuuksia. (Brown & Hesketh 2004, 162–163.) Toisaalta myös yrittäjien tulee vakuuttaa kyvykkyytensä verkostolleen, kuten

⁸ Erikoinen poikkeus on Turkki, jossa miehistä 44 prosenttia ja naisista peräti 62 prosenttia työllisti itsensä (OECD 2005).

rahoittajille ja asiakkaille. Dokumentti hyvästä koulutuksesta ja työkokemus, varsinkin johtamiseen liittyvä, parantaa yrittäjäksi ryhtyvän vakuuttavuutta työllistyvyyteen liittyvän pehmeän valuutan ohella. Perinteisesti tutkinto on mahdollistanut korkeakoulutetuille yrittäjänä toimimisen sellaisilla aloilla, joissa ilman tutkintoa on lainsäädännöllisesti jopa aika mahdotonta tai jopa laitonta yrittää. Ehkä tradenomitutkintokin voi aukaista ovia sellaisiin työmarkkinanäkymiin, joita ilman tutkintoa ei voisi katsella. Kolmanneksi voi olla mahdollista, että koulutuksen tulokset ovat jotain sellaista, mihin ensisijaisesti ei pyritty. Esimerkiksi erään lomautusuhan alla olevia korkeakoulutettuja yrittäjiksi kouluttavan kurssin tulos oli, että 65 prosenttia kurssille osallistuneista ei ryhtynyt yrittäjäksi. Tulosta ei pidetty hyvänä kurssin tehokkuuden kannalta. Kurssin hyödyllisyyttä perusteltiin sillä, että se oli säästänyt valtion, pankkien ja muiden yrittäjyyttä kannustavien ja yritystoimintaan avustuksia myöntävien instituutioiden työtä ja rahaa. Koulutuksen pääteltiin siis ehkäisevän rahoituksen myöntämistä hankkeille, joilla on heikko todennäköisyys onnistua. Todennäköisenä hyötynä pidettiin myös sitä, että kurssille osallistuneista ihmisistä tuli ehkä yrittäjämäisempiä ja helpommin työllistettäviä. (Henry ym. 2004.) Koulutuksen merkitys oli toimia ikään kuin suodattimena koulutuksen ja työmarkkinoiden välillä.

Ehkä kysymys ei myöskään välttämättä ole siitä, mitä koulutus tuottaa tai jättää tuottamatta, vaan siitä, miten valmistuneet saamiaan kykyjä ja tutkintoja hyödyntävät tai voivat hyödyntää työmarkkinoilla (Brennan ym. 1996). Työmarkkinoihin liittyvät institutionaaliset ja tilannetekijät, kuten alalle vakiintuneet työllisyys- ja uramallit, työmarkkinoiden rakenne ja laajuus, työmarkkinatilanne, ammatinharjoittamisen asemat sekä työsuhteisiin liittyvät konventiot määrittävät myös työmarkkinoille sijoittumisen mahdollisuuksia (Silvennoinen ym. 1998, 268–270; Ahola & Silvennoinen 1999, 41). Varsinkin korkeakoulutettujen yrittäjyys on selvästi yhteydessä nousu- ja laskusuhdanteisiin (Kangasharju & Pekkala 2000).

Toinen teoreettisesti oleellinen aihe on yrittäjänä menestymiseen liittyvät käsitykset. Tutkijat ovat jo pidemmän aikaa olleet varsin kiinnostuneita yrittäjien menestymisestä. Sosiologisessa tarkastelussa pääpaino on kiinnittynyt yrittäjien yhteiskunnalliseen asemaan eli siihen, miten yrittäjät sijoittuvat yhteiskunnassa sosiaalisen luokkajaon hierarkioihin suhteessa muihin. Stratifikaation tutkijat ovat kiinnostuneita myös yrittäjyyden uusintamisesta eli yrittämisen periytymisestä sukupolvelta toiselle. Psykologiseen tutkimukseen orientoituneet ovat selvitelleet muun muassa sitä, voisiko menestyvää yrittäjää määrittää jotkut sellaiset kyvyt tai luonteenpiirteet, jotka erottavat heidät ns. normaalitallaajien joukosta sekä muista, ei niin menestyvistä yrittäjistä. Taloudellisesta näkökulmasta kiinnostus on suuntautunut yritysten toimintaa ja menestystä määrittäviin, sekä sisäisiin että ulkoisiin tekijöihin.

Yksi tutkimuksen tekemiseen liittyvä keskeinen oletus on, että koulutus ei sinänsä voi latistaa ”yrittäjämäistä henkeä”. Tällaista yrittämiseen liittyvää henkeä, eikä toisaalta yrittämiseen liittyvien luonteenpiirteiden olemassa oloa ei ole pystytty vahvistamaan empiirisissä tutkimuksissa. Vaikka yrittäjien ja ei-yrittäjien välillä on havaittu merkitseviä luonteenpiirteiden eroja muutamissa tutkimuksissa, esimerkiksi Wortman (1987) päätyy tulokseen, jonka mukaan varmaa menestyvän yrittäjän psykologista profiilia ei ole pystytty mallintamaan. Myöskään ”yrittäjäpersoonallisuuden” olemassa oloa ei empiirisessä tutkimuksessa ole pystytty vahvistamaan. Aldrichin ja Zimmerin (1986, 5) mukaan yrittäjinä on niin paljon ja niin monenlaisia ihmisiä, että yksioikoisen yrittäjyksen kuvaus ei välttämättä empiirisesti ole todennettavissa. Yrittäjän luonteenpiirteillä ei ole myöskään havaittu olevan vaikutusta yrityksen menestymiseen, mutta toimialan ja yrityksen strategian yhteensopivuus on erittäin tärkeä menestystekijä (Low & McMillan 1988; Lorrain & Dussault 1988, 150–164).

Toiseksi yrittäjyyteen liittyy yksi universaali sääntö: Vaikka taipumus yrittäjyyteen vaihtelee yhteisöstä toiseen, ei ole mitään merkitystä sillä kuinka monta yrittäjää ilmestyy, useimmat heistä eivät onnistu luomaan kestäviä

organisaatioita. Lista uuden yrityksen mahdollisista karikoista on rajaton. (Aldrich & Martinez 2001.)

Keskeisin tekijä kirjallisuuden perusteella yrittäjäksi ryhtymiseen on se, millaiset mahdollisuudet yksilöllä on päästä taloudellisten resurssien lähteille (Aldrich & Zimmel 1986; Jenssen & Havnes 2002). Yrittäjät tarvitsevat tietyllä kentällä toimimisessa niitä samoja pääoman lajeja kuin muutkin eli kulttuurista ja sosiaalista pääomaa, mutta ennen kaikkea taloudellista pääomaa. Taloustieteessä tehtyjen mikrotason tutkimuksien mukaan yksi varsin keskeinen itsensä työllistämisen todennäköisyyttä kasvattava tekijä on se, että yksilö on jossain vaiheessa saanut perintöä tai lahjan. Toisaalta potentiaalisten yrittäjien pääongelma on taloudellisten pääomien puute (Blanchflower 2000, 476). Sosiaalisten ja taloudellisten pääomien voidaan katsoa osaltaan olevan seurausta valmistuneiden sosiaalisista taustoista.

2.5 Sijoittumisen ja yrittäjänä menestymisen kriteerit

Tutkimuksessa analysoidaan yrittäjäyyskoulutuksen merkitystä yrittäjäksi ryhtymisessä. Valmistuneen kannalta ensimmäinen tärkeä askel on työmarkkinoille sijoittuminen (Teichler 1999). Sijoittuminen määrällisenä indikaattorina kertoo myös siitä, miten ammattikorkeakoulut tehtävässään ovat onnistuneet. Sijoittumistarkastelun (kappale 4.1) jälkeen keskeiseksi tutkimuksen työkaluksi otetaan yksinkertainen luokittelu yrittäjiin ja palkkatyössä oleviin. Työmarkkinoiden ulkopuolelle sijoittuneiden, ei koskaan yrittäjäyttä kokeilleiden pärjääminen, tosin tärkeänä aiheena, jää osin tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Toinen tutkimuksen kannalta erittäin tärkeä aspekti kytkeytyy tarkoituksenmukaiseen sijoittumiseen, jota voitaisiin kutsua myös työelämässä pärjäämiseksi tai menestymiseksi. Aikaisemmissa tutkimuksissa, kuten myös tässä, pärjäämistä mitataan objektiivisten eli määrällisten sekä subjektiivisten eli

laadullisten mittarien avulla. Määrällisenä menestymisen mittana käytetään vastaajien ilmoittamia bruttokuukausitulvoja. Ansainta tosin on vain yksi, mutta varsin konkreettinen mitta työmarkkinoilla pärjäämiselle. (ks. Blasko ym. 2002; Elias ym. 1999; Schomburg 2007.)

Yksilölle pärjääminen voi olla varsin subjektiivinen kokemus esimerkiksi siitä, onko hän päässyt asettamiinsa tavoitteisiin työelämässä tai voiko hän työtehtävissä toteuttaa itseään tai muita tärkeiksi kokemiaan arvoja. Kyseisiä työmarkkinoilla pärjäämisestä kertovia muuttujia kutsutaan joko laadullisiksi tai subjektiivisiksi indikaattoreiksi. Näkökulma kääntyy tällöin työtehtävien laadullisiin ominaisuuksiin ja niihin merkityksiin, joita vastaaja antaa työtehtävilleen. Laadullisen työllistymisen ulottuvuuksina käytetään työn mielekkyyttä mittaavia indikaattoreita, kuten työn vastaavuutta koulutusalan ja tason suhteen sekä työtyytyväisyyttä (kappaleet 4.2 ja 4.3).

Valmistuneilta kysyttiin myös, miten koulutus on heitä omasta mielestään auttanut työmarkkinoille sijoittumisessa, koulutuksen merkitystä yrittäjyyksiasityksien muotoutumisessa ja ammattikorkeakouluopintoihin sisältyneen yrittäjyystiedon määrää ja riittävyttä ajatellen työelämän tehtäviä. Tärkeitä kysymyksiä koulutuksen onnistumisen kannalta ovat myös, mitä käytännön ammattitaidon lähteitä valmistuneet arvostavat ottaen huomioon nykyisessä työssä tarvittavat taidot, miten tyytyväisiä he ovat ammattikorkeakoulutuksen työelämäyhteyksiin sekä miten he ovat hyötäneet mahdollisesta osallistumisesta yrityshautomotoimintaan (luku 6). Yksi koulutuksen tuloksen kannalta tärkeä mitta sen lisäksi, kuinka moni loppujen lopuksi on sijoittunut yrittäjäksi, on myös se, onko valmistuneilla suunnitelmia ryhtyä yrittäjäksi lyhemmän sekä pidemmän aikavälin tähtäimellä (luku 7).

Yrittäjien menestymistä määritetään hyvin yksinkertaisin keinoin, ilmoitettujen bruttokuukausiansioiden ja kannattavuusarvion sekä yrittäjien omien menestymiseen liittyvien käsityksien avulla. Lisäksi tutkimusta kohdennetaan

niihin, jotka eivät välttämättä ole yritystoiminnassaan onnistuneet eli yrittäjien keskeisimpiin syihin toimintansa lopettamisessa (kappale 5.3). Sijoittumista ja pärjäämistä analysoidaan aineiston pienuuden vuoksi varsin yksinkertaisten, mutta käyttökelpoisten tilastollisten menetelmien avulla, kuten frekvenssitaulujen, ristiintaulukoinnin ja khin-neliön avulla.

3 ”MATERIAALI”

Se, ketkä koulutukseen hakeutuvat, määrittää osaltaan koulutuksen lopputulosta. Aluksi analysoidaan sitä, millainen opiskelijajoukko koulutukseen on päätenyt eli millainen ”materiaali” yrittäjyyden yksiköillä on ollut käytössään mahdollisten yrittäjien tuottamisessa vanhempien sosiaalisen taustan ja yrittäjätaustan mukaan. Lisäksi tehdään kuvaileva katsaus valmistuneiden koulutustaustoihin ja työkokemukseen ennen koulutukseen hakeutumista.

3.1 Kolmanneksella yrittäjäperhetausta

Vanhempien koulutustaso, jota siis käytetään sosiaalisen taustan indikaattorina, luokiteltiin sekä äidin että isän koulutustason mukaan akateemisiin, ammatilliseen sekä matalan koulutustason perheisiin. Akateemisiin luokiteltiin ne vastaajat, joilla molemmilla tai jommallakummalla vanhemmalla on akateeminen koulutus; ammatillisiin ne, joilla molemmilla tai jommallakummalla vanhemmalla on ammatillinen perustutkinto tai opistoasteen tutkinto; sekä matalaan koulutustaustaan peruskoulutaustaiset ilman akateemista tai ammatillista tutkintoa. Tähän ryhmään luokiteltiin myös ne vastaukset, joissa vanhempien koulutustaustaan liittyviin kysymyksiin ei ole vastattu. Varsin oletettavaa on, että vastaamatta jättäminen tarkoittaa nimenomaisesti sitä, että vanhemmalla ei ole ollut mainittavaa koulutusta.

Yrittäjyyden yksiköissä opiskelleiden sosiaalinen tausta vastaa aika hyvin ammattikorkeakoulujen missioon ja opiskelijoiden arkeen perehtyneiden Mikkolan ja Nurmen (2001) tutkimuksen tuloksia kaupan ja hallinnon alalla opiskelevista. Noin puolet kyselyyn vastanneista oli lähtöisin ammatillisen taustan omaavista perheistä. Noin kolmannes tuli matalan koulutustason perheistä. Joka viidennes vastanneista oli lähtöisin akateemisista perheistä.

Tiimiakatemiassa valmistuneista naisista keskimääräistä useampi, kaksi viidestä, on lähtöisin matalan koulutustason perheistä.

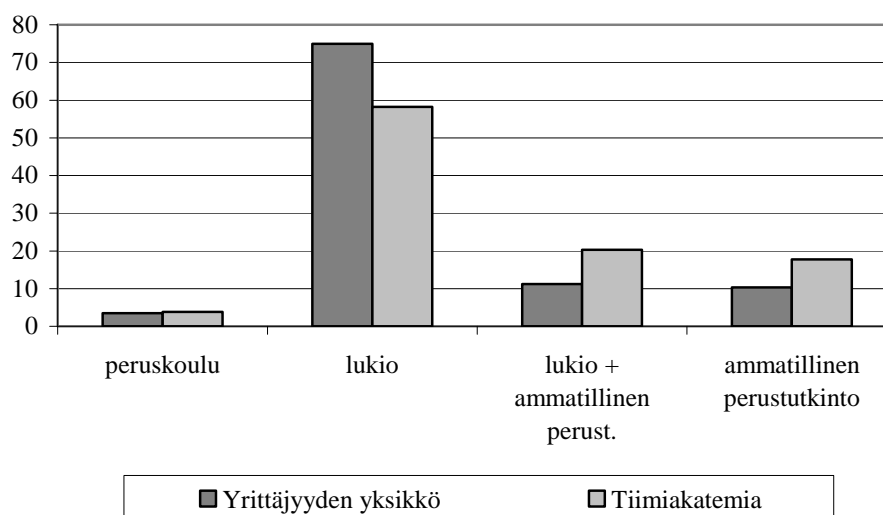
Se, miten yrittäjyyden yksiköissä opiskelleet eroavat selvästi keskivertoammattikorkeakoululaisesta, on vanhempien yrittäjätausta. Reilu kolmannes (35 prosenttia) yrittäjyyden yksiköihin hakeutuneista on hankkinut itselleen kokemusta yrittäjyydestä perheensä kautta ”kulttuuriperintönä”. Yleisesti ammattikorkeakouluissa opiskelevista ainoastaan noin joka kymmenes on lähtöisin yrittäjäperheestä, kaupan alalla hieman keskimääräistä useampi (Mikkola & Nurmi 2001, 42). Erityisen moni yrittäjäperhetaustaisista on opiskellut yrittäjyyden yksikössä Seinäjoella, peräti kahdella viidestä on yrittäjäperhetausta.

3.2 Kolme viidestä koulutukseen ylioppilastutkinnon voimin

Yrittäjyyttä käsittelevissä tutkimuksissa on peräänkuulutettu sekä työkokemuksen että ammattitaidon merkitystä yrittäjäksi ryhtymisessä (esim. Schiller ja Crewson 1997). Tarkasteltaessa valmistuneiden taustoja aika harva on ennen koulutukseen hakeutumista hankkinut kumpaistakaan edellä mainituista, työkokemusta saati ammattitaitoa. Tosin vastanneista puolet oli opintojensa aloittamisajankohtana 20-vuotiaita tai alle ja kolmannes (29 %) sijoittuu ikäluokkaan 21–22 -vuotiaat, joten vastaajat ovat olleet hyvin nuoria hakeutuessaan koulutukseen. Tämän vuoksi ei tietenkään ole epätavallista, että suurin osa heistä ei ole ehtinyt hankkimaan itselleen sen kummempia koulutukseen tai työkokemukseen liittyviä alkupääomia ennen koulutukseen hakeutumista.

Reilut kolme viidestä on hakeutunut koulutukseen ylioppilastutkinnon voimin. Noin 15 prosenttia vastanneista oli suorittanut ylioppilastutkinnon lisäksi myös ammatillisen perustutkinnon. Noin joka kymmenes oli hakeutunut koulutukseen ammatillisen perustutkinnon voimin. Mikkolan ja Nurmen (2001) tuloksien

mukaan vajaalla 60 prosentilla oli ammattikorkeakoulutukseen hakeutuessaan takanaan pelkkä ylioppilastutkinto. Tähän nähden hieman useampi oli hakeutunut yrittäjyyden yksiköihin pelkällä ylioppilastodistuksella varsinkin Seinäjoen yrittäjyyden yksikössä (kuvio 3). Yrittäjyyden edistämisen diskurssin valossa on toki varsin positiivista, että nuoret hakeutuvat kyseisiin koulutuksiin lukion yleissivistävän koulutuksen voimin. Yrittäjyydestä on luotu nuorten keskuudessa mielikuva trendikkäänä vaihtoehtona tulevaisuuden työllistymisvaihtoehtona.



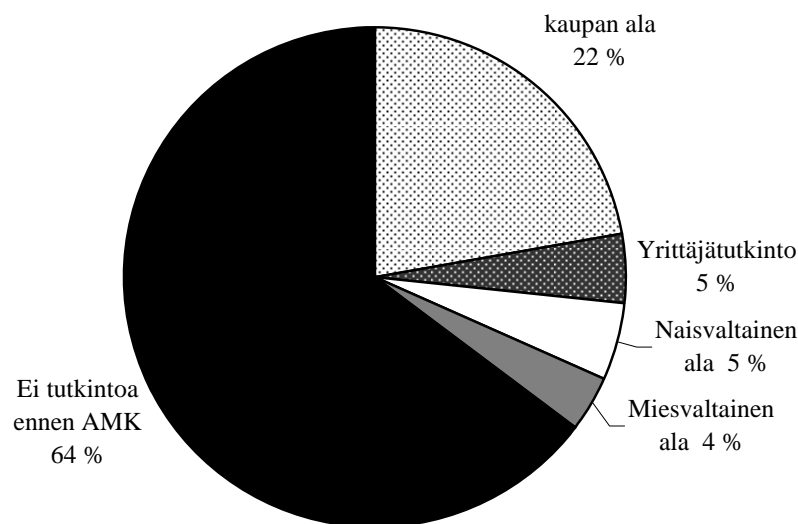
Kuvio 3. Vastanneiden pohjakoulutus ennen opintojen aloittamista ammattikorkeakouluyksikön mukaan (%).

Kyselyn ajankohtana alle 29-vuotiaista noin 80 prosenttia oli hakeutunut koulutukseen lukiopapereilla, mutta 30-vuotiaista tai sen yli täyttäneistä kahdella viidestä oli sekä lukiotutkinto että ammatillinen perustutkinto. Valmistuneiden pohjakoulutus on yhteydessä myös vanhempien koulutustaustaan. Matalan

koulutustason perheistä lähtöisin olevista hieman yli puolella oli ylioppilastutkinto ja noin viidennes heistä oli päätenyt koulutukseen ammatillisen perustutkinnon avulla. Korkean koulutustason eli akateemisen koulutustaustan perheiden jälkeläisistä valtaosa, 88 prosenttia oli hakeutunut koulutukseen lukiopohjalta ja viisi prosenttia ammatillisella perustutkinnolla.

Yrittäjyyden yksiköihin hakeutuneiden ylioppilastodistuksien yleisarvosanojen jakauma on varsin samanlainen kuin yleensäkin ammattikorkeakouluun hakeutuneiden (vrt. Mikkola & Nurmi 2001, 35). Kaksi viidestä oli menestynyt kirjoituksissa hyvin tarkoittaen *magnan*, *eximian* tai *laudaturin* opinarvoin siunattuja ja kaksi viidestä keskinkertaisesti *cum lauden*. Ylioppilaskirjoituksissa naiset olivat menestyneet jonkin verran miehiä paremmin. Naisista puolet oli menestynyt kirjoituksissa hyvin, miehistä 36 prosenttia. Tarkasteltaessa toisen ääripään tuloksia, miehistä 29 prosenttia oli menestynyt kirjoituksissa huonosti, naisista yksi viidestä.

Miesten ja naisten ammattikorkeakoulutukseen hakeutumisen reitit poikkeavat hieman toisistaan. Valtaosa miehistä, neljä viidestä, oli hakeutunut koulutukseen pelkällä ylioppilastutkinnolla ja joka kymmenes lukion ja ammatillisen pohjatutkinnon yhdistelmällä. Naisista puolestaan kolme viidestä oli hakeutunut koulutukseen ylioppilastutkinnolla ja yksi viidestä oli hankkinut lukion jälkeen ammatillisen pohjatutkinnon. Näin ollen naiset ovat hankkineet koulutusta jonkin verran enemmän verrattuna miehiin ennen ammattikorkeakoulutukseen hakeutumista. Toisaalta pelkän ammatillisen tutkinnon voimin koulutukseen oli hakeutunut naisista jonkin verran useampi eli 15 prosenttia, miehistä joka kymmenes.

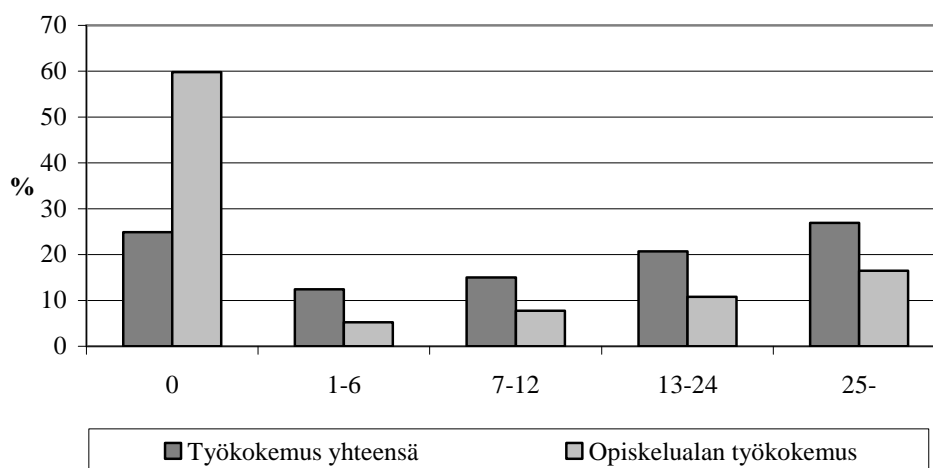


Kuvio 4. Suoritetut ammattitutkinnot ennen ammattikorkeakoulututkintoa alan mukaan (%).

Kuten edellä jo todettiin, hieman yli kolmanneksella oli ammatillinen perustutkinto ennen yrittäjyyden yksiköihin hakeutumistaan. Ylivoimaisesti suosituimmat tutkinnot ennen tradenomitutkintoa olivat kaupanalan perustutkinto tai kaupanalan opistoasteen tutkinto. Merkonomin tutkinto oli suoritettuna kahdella viidestä ja joka kymmenennellä kaupanalan perustutkinto (merkantti). Varsinaisesti muita kuin kaupanalan tutkintoja oli aika harvalla. Miesvaltaisen alan tutkinto, tarkoittaen tässä tutkintoa isännöinnin, vartioinnin tai tekniikan alalla oli seitsemällä vastanneella eli pyöristettynä neljällä prosentilla vastanneista. Naisvaltaisen alan eli tutkinto vaatetuksen, hotelli- ja ravintola-alalla tai sosiaalialalla oli puolestaan viidellä prosentilla. Kuviossa on mukana myös niiden osuus, jotka jo ennen yrittäjyyden opintoihin hakeutumistaan olivat suorittaneet yrittäjätutkinnon.

Edellä mainittu kertoo sen, että varsinaisesti alan vaihtajia valmistuneiden joukossa ei monta ole. Todennäköisesti monella on ollut tarkoituksena hankkia kaupan alalta edellistä tutkintoa korkeampi tutkintonimike. Kunnianhimoisimmat eivät ole päätyneet tradenomin tutkintoon, vaan ovat hankkineet kaupan alan kannuksia kauppakorkeakoulusta tradenomitutkinnon jälkeen.

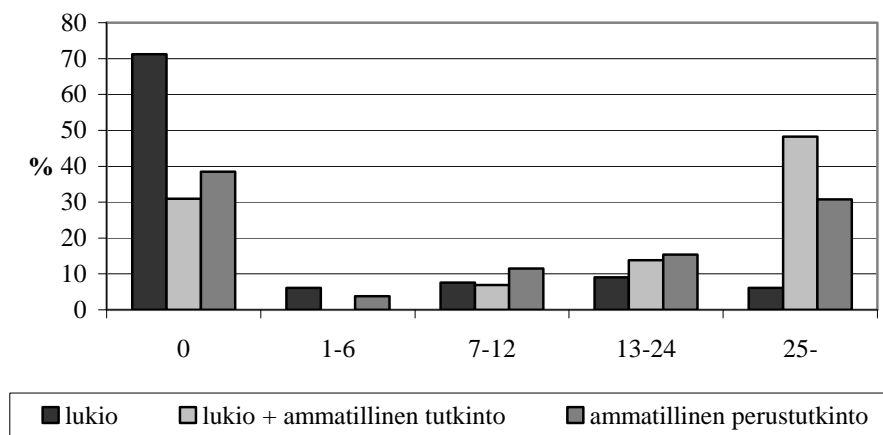
Kolmannes vastanneista oli työskennellyt ennen koulutukseen hakeutumista opiskelualaan liittyvissä työtehtävissä ja 36 prosenttia opiskelualaan liittymättömissä työtehtävissä. Noin joka kymmenes oli toiminut sekä opiskelualaan liittyvissä että liittymättömissä työtehtävissä. Joka neljäs ei ollut käväissyt päivääkään töissä ennen ammattikorkeakouluopintoja.



Kuvio 5. Valmistuneiden työkokemuksen määrä yhteensä sekä opiskelualaan liittyvä työkokemus ennen ammattikorkeakouluun hakeutumista kuukausina.

Valmistuneista varsin monella oli jonkinlaista työkokemusta ennen opintojensa aloittamista, mutta työkokemuksen määrä kuukausina laskettuna oli jäänyt varsin

lyhyeksi (kuvio 5). Vajaa kolmannes oli ehtinyt toimia työelämässä yli 25 kuukautta. Se puolestaan, mikä antaa hieman ajattelemisen aihetta, on opiskelu-alaan liittyvän työkokemuksen puuttuminen reilusti yli puolelta, varsinkin suoraan lukiosta ammattikorkeakoulutukseen hakeutuneista (vrt. kuvio 6).



Kuvio 6. Työkokemuksen määrä kuukausina ennen ammattikorkeakouluun hakeutumista pohjakoulutuksen mukaan.

Yllättävää ei tietenkään ole, että nuori koulutukseen hakeutunut ei ole ehtinyt hankkia kannuksia työelämässä ennen koulutukseen hakeutumista. Työkokemus karttuu iän myötä. Toisaalta voitaisiin Mikkolan ja Nurmen (2001) tavoin kysyä sitä, millaisin mielikuvin ja odotuksin työkokemusta hankkimaton hakeutuu yrittäjyyden yksiköihin opiskelemaan. Jos mielikuva perustuu pelkästään opinto-oppaisiin, niin suoraan lukiosta tulevalla nuorella ei välttämättä ole kovinkaan realistista kuvaa opiskelualastaan eikä toisaalta alansa työmarkkinoista. Tosin esimerkiksi Schillerin ja Crewsonin (1997) nuoria koskelevan pitkittäistutkimuksen (the National Longitudinal Surveys of Youth, USA) mukaan nuorten itsensä työllistäminen on yllättävän yleistä, mutta yrittäjänä menestyminen

vähäistä. Voi olla hyvinkin mahdollista, että osalla nuorista käsitys yrittäjyydestä ei välttämättä ole realistinen, vaan perustuu enemmänkin luotuihin mielikuviin superyksilöyrittäjistä, jotka tienaaavat itselleen helpohkolta näyttävällä tavalla omaisuuden. Tosin varsin moni koulutukseen hakeutuvista on peräisin yrittäjäperheistä, joten osa on sitä kautta hankkinut itselleen konkreettista yrittäjäkokemusta.

4 SJOITTUMINEN TYÖMARKKINOILLE

4.1 Kahdeksan prosenttia yrittäjäksi

Kaiken kaikkiaan vuosina 2000–2004 ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista (mukana sekä nuorten että aikuiskoulutus) 81 prosenttia oli sijoittunut palkansaajiksi ja kaksi prosenttia yrittäjäksi vuoden 2004 lopussa. Selvästi eniten yrittäjäksi ryhtyviä oli luonnonvara- ja ympäristöalalla (12 %), sekä kulttuurialalla (4 %). Muilla aloilla yrittäjyys heti valmistumisen jälkeen on marginaalista. Esimerkiksi yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla ainoastaan vajaa kaksi prosenttia oli sijoittunut yrittäjäksi. (Lähde: OPM/amkota.) Siihen nähden, miten ammattikorkeakoulusta valmistuneet ovat yleensä sijoittuneet yrittäjiksi, sekä yrittäjyyden yksikkö että Tiimiakatemia ovat onnistuneet kasvattamaan yrittäjäksi ryhtyneiden osuutta useilla prosenttiyksiköillä (taulukko 1).

Vastanneista 72 prosenttia oli sijoittunut kokopäivätyöhön ja vajaa neljä prosenttia osa-aikatyöhön. Kaiken kaikkiaan lähes neljä viidestä toimi palkkatöissä. Yrittäjyyden yksiköstä valmistuneista lähes neljä viidestä ilmoitti pääasialliseksi toiminnakseen kokopäivätyöt ja vajaa kaksi prosenttia osa-aikatyöt. Tiimiakatemiassa vastaavasti kolme viidestä ilmoitti toimekseen kokopäivätyöt ja kuusi prosenttia osa-aikatyöt. Tiimiakatemiasta valmistuneet ovat sijoittuneet runsaslukuisempina yrittäjäksi. Tiimiakatemiassa 10 prosenttia ja yrittäjyyden yksikössä viisi prosenttia ilmoitti pääasialliseksi toimekseen yrittäjyyden.

Tarkasteltaessa yrittäjien sukupuolijakaumaa, voidaan todeta se, että ainoastaan yksi neljästä yrittäjästä on nainen. Kaiken kaikkiaan miehistä 16 prosenttia ja vastaavasti naisista kolme prosenttia ilmoitti kyselyhetken toimekseen yrittäjyyden.

Taulukko 1. Vastanneiden pääasiallinen toiminta kyselyhetkellä yhteensä sekä sukupuolen ja koulutusyksikön mukaan (%).

	Yhteensä	Miehet	Naiset	YY	TA	Yht. (f)
Kokopäivätyö	72	75	71	78	63	141
Osa-aikatyö	4	2	5	2	6	7
Yrittäjä	8	16	3	5	11	15
Päät. opiskelu	6	3	8	6	6	12
Työtön	3	3	2	3	1	5
Perhevapaa	6	0	9	4	8	11
Muu ⁹	2	2	2	1	4	4
Yhteensä (f)	195	68	127	116	79	195

Kunkin solun prosenttiosuus on pyöristetty lähimpään kokonaislukuun.

Valmistuneista lähes yksi viidestä oli suorittanut tai suoritti jotain muuta tutkintoa tradenomitutkintonsa jälkeen. Kyselyhetkellä vastanneista noin kuusi prosenttia, lähes yhtä usea kuin yrittäjänä toimivista, opiskeli päätoimisesti jotain muuta tutkintoa. Varsin moni paranteli asemiaan työmarkkinoilla kaupallisen tai muun alan maisterin tutkinnolla.

Mikään yllätys ei liene, että valtaosa nykyisistä päätoimisista opiskelijoista on naisia. Naiset ovat muutenkin kunnostautuneet miehiin verrattuna tutkintojen keräilyssä. Naisista noin viidennes oli hankkinut tai parhaillaan opiskeli jotain muuta tutkintoa valmistumisensa jälkeen, vastaavalla tavalla miehistä oli toiminut noin joka kymmenes. Hieman kärjistetysti voidaan todeta, että naiset hakeutuvat valmistumisensa jälkeen runsaslukuisampina opiskelijoiksi tai perhevapaalle, miehet yrittäjiksi.

⁹ Luokassa muu ase- ja siviilipalvelusta suorittava, lomautettu ja kaksi työvoimakoulutuksessa olevaa.

Ammattikorkeakoulujen opinto-oppaiden perusteella valmistuneet sijoittuvat asiantuntijoiksi toimien alansa suunnittelu-, kehittämis-, neuvonta-, koulutus- ja esimiestehtävissä. Seuraavaksi katsomme, miten markkinointi on lunastanut lupauksiaan ja selvitämme, millaisiin tehtäviin palkkatyöläiset ovat sijoittuneet.

Sijoittumista tarkastelevaa analyysia varten valmistuneet jaettiin työtehtäviensä ja asemansa¹⁰ perusteella kolmeen luokkaan eli johtotehtäviin (toimitusjohtajat, päällikkö- ja esimiestason tehtävissä työskentelevät), asiantuntijatehtäviin (esim. suunnittelu, kehittäminen ja neuvonta) sekä suorittavan työn tekijöihin. Jälkimmäiseen ryhmään luokiteltiin kuuluviksi kaikki ne, jotka eivät sopineet kahteen edelliseen luokkaan, esimerkiksi myyjät, sihteerit ja tuotantotyöntekijät. Kyselyhetkellä palkkatyöhön sijoittuneista 23 prosenttia työskenteli johtamiseen liittyvissä tehtävissä ja 25 prosenttia asiantuntijatehtävissä. Puolet palkkatyössä olevista työskenteli lähinnä suorittavan tason töissä, tehtävissä, jotka perinteisesti eivät ole kuuluneet korkeakoulutetuille.

Kyselyhetkellä palkkatyöhön sijoittuneiden asema mitattuna työn vakituisuudella voidaan arvioida aika hyväksi. Palkkatöihin sijoittuneista 72 prosenttia työskenteli kyselyhetkellä vakituisessa työsuhteessa. Toiseksi lähes puolet työskenteli valmistumisensa jälkeen ensimmäisessä työpaikassa ja 34 prosenttia työuransa toisessa työpaikassa. Ainoastaan yksi viidestä oli valmistumisensa jälkeen vaihtanut työpaikkaa useammin kuin kerran.

Työelämään siirtymisen prosessi on ollut varsin kitkaton noin puolelle valmistuneista. Tämä sujuvasti työelämään siirtynyt joukko oli aloittanut työelämäkokemuksen kartuttamisen heti valmistumisen jälkeen, korkeintaan he ovat vaihtaneet työpaikkaa. Toiselle puoliskolle työelämään sijoittuminen on ollut enemmän tai vähemmän ongelmallista. Neljänneksellä oli taustallaan lyhyt,

¹⁰ Raportissa käytetty luokitus perustuu Tilastokeskuksen ammattiluokitus 2001:een, joka tosin sisältää useampia luokkia kuin tässä yhteydessä käyttämämme muuttuja.

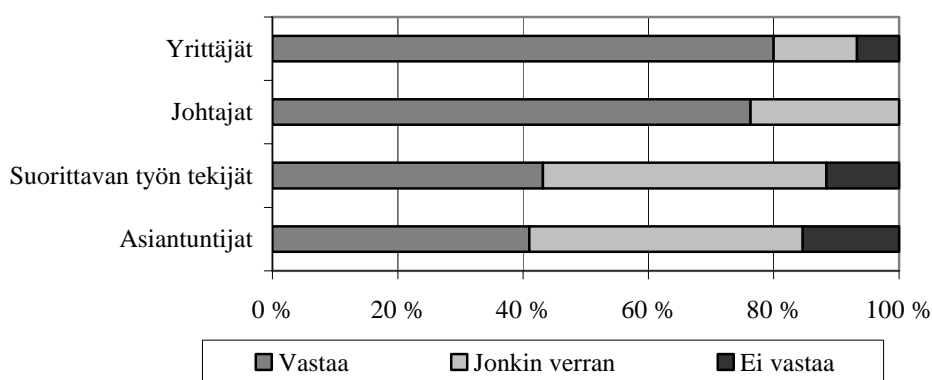
yhdestä kuuteen kuukauteen kestänyt työttömyysjakso heti valmistumisen jälkeen. Lopuilla työura oli enemmän tai vähemmän pätkittäistä, mutta varsinaisesti ainoastaan kuusi ei ollut valmistumisensa jälkeen käväissyt päivääkään työelämässä. Kaksi heistä oli edelleen kyselyhetkellä työttömänä, yksi opiskeli päätoimisesti, yksi oli perhevapaalla ja kaksi työvoimakoulutuksessa.

Se puolestaan, mikä sijoittumisessa kiinnittää huomiota, on suorittavissa töissä, lähinnä myyjinä tai myynnin edistämisessä ja tuotannossa työskentelevien suuri osuus. Tradenomin tutkinto ei siis välttämättä riitä kilpailtaessa perinteisistä korkeakoulutettujen työtehtävistä. Heidän voi olla vaikea löytää sekä koulutusalaan että -tasoa vastaavaa työtä. Aineiston perusteella näyttäisi myös siltä, että valmistuneet jakaantuvat parempi ja huono-osaisempiin työmarkkinoille sijoittuviin. Osa porukasta sujahtaa heti valmistuttuaan vaativiin ja hyvin palkattuihin tehtäviin, toiselle puoliskolle käy hieman heikommin. Jos valmistuneen unelmana on ollut sijoittuminen korkeakoulutetuille aikaisemmin tarjoutuneisiin korkeisiin asemiin ja työtehtäviin, heikohko työmarkkinoille sijoittuminen voi olla musertava kokemus.

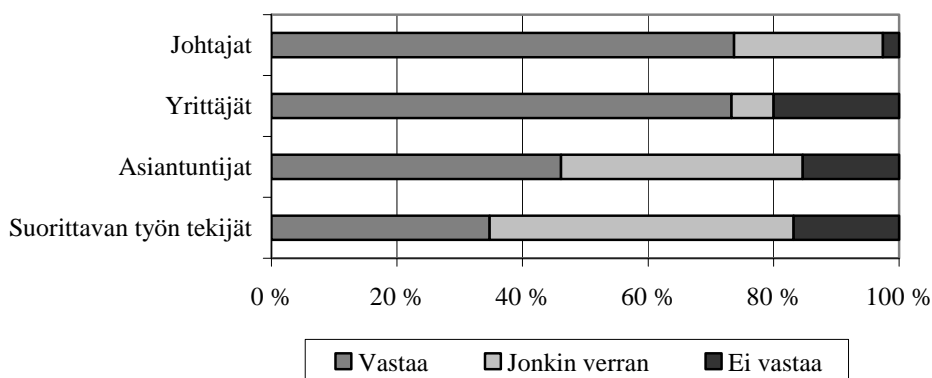
4.2 Kahdella viidestä työ vastaa koulutusalaan ja -tasoa

Valmistuneilta kysyttiin heidän omia käsityksiään siitä, missä määrin he pitivät työtään ammattikorkeakoulututkinnon koulutusalaan ja tasoa vastaavana. Hieman yli puolet arvioi työnsä vastaavan joko melko hyvin tai hyvin koulutusalaan. Työn vastaamattomuudesta raportoi noin joka kymmenes. Valmistuneista hieman vajaa puolet piti myös koulutustason vastaavuutta nykyisen työn suhteen hyvänä tai melko hyvänä ja kaksi viidestä arvioi työn vastaavan jonkin verran koulutustasoa. Noin 14 prosenttia arvioi, ettei työ vastaa koulutustasoa. Kaiken kaikkiaan noin kaksi viidestä koki työnsä vastaavan hyvin sekä alaa että tasoa. Työnsä vastaamattomaksi kummankin suhteen koki noin joka kymmenes.

Palkansaajista noin puolet piti työtään hyvin koulutusalaan vastaavana. Toisaalta on aika selvää, että palkkatyöntekijä-kategoria kätkee alleen monenlaisia työtehtäviä ja -asemia, joten käsitystä vastaavuudesta arvioitiin ammattiaseman mukaan.



Kuvio 8. Koulutusalan ja työn vastaavuus ammattiaseman mukaan (%).



Kuvio 9. Koulutustason ja työn vastaavuus ammattiaseman mukaan (%).

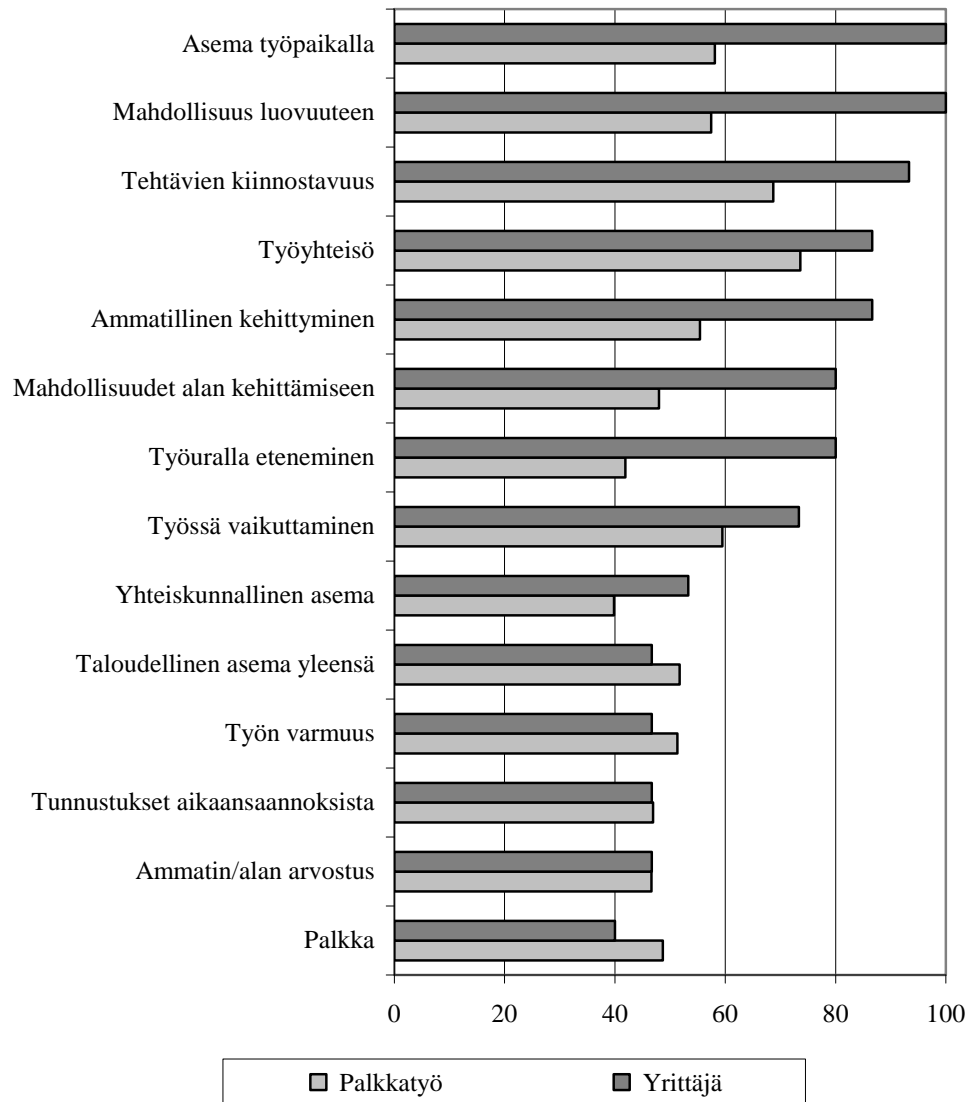
Nykyiset yrittäjät ovat varsin tyytyväisiä sekä työn vastaavuuteen koulutustason että -alan suhteen. Tässä suhteessa yrittäjien asema on verrattavissa johtotason tehtävissä työskentelevien asemaan. Molemmat ammattiryhmät pitävät töitään varsin vastaavina ammattikorkeakoulututkintoonsa nähden. Asiantuntijatehtävissä työskentelevien arviot tulevat jonkin verran ymmärrettävämmäksi, kun tiedämme, että luokka sisältää myös uudelleen koulutettuja, esimerkiksi maisterin tutkinnon suorittaneita, jotka kyselyhetkellä eivät välttämättä ole sijoittuneet tradenomin koulutusta vastaaviin tehtäviin. Suorittavan työn tekijöistä, joita aineistossa oli lähes puolet, ainoastaan vajaa kaksi viidestä oli sijoittunut oman ilmoituksensa mukaan koulutustasoaan vastaavaan työhön.

4.3 Yrittäjät palkansaajia tyytyväisempiä töihinsä

Yrittäjyystutkimuksissa on tullut esille, että yrittäjät olisivat tyytyväisempiä tiettyihin työhön liittyviin tekijöihin verrattuna esimerkiksi palkkatyöntekijöihin. Näin vaikuttaa olevan myös aineistossa käytävissä olevan pienen yrittäjien määrän joukossa. Työtyytyväisyyttä mitattiin 14:sta eri työn tekijöitä kartoittavan kysymyksen avulla (kuvio 10). Lähes kaikkien tekijöiden osalta yrittäjät ovat palkkatyöntekijöihin verrattuna tyytyväisempiä. Tosin palkansaajista jonkin verran suurempi osuus on tyytyväinen taloudelliseen asemaan yleensä, työn varmuuteen sekä palkkaan. Yrittäjät puolestaan olivat varsin yksimielisiä tyytyväisyydestä kahteen työn ulottuvuuteen. Yrittäjä on itsensä herra. Tätä mieltä olivat kaikki aineiston yrittäjät. He voivat vapaasti määritellä asemansa työpaikalla, toisaalta mahdollisuus luovuuteen ja omien ideoiden käyttämiseen on lähinnä itsestä kiinni. Lähes kaikki yrittäjät pitivät myös työtehtäviään mielenkiintoisina ja työyhteisöönkin oltiin tyytyväisiä. Yrittäjyys tarjoaa myös mahdollisuudet sekä ammatilliseen kehittymiseen että alan kehittämiseen, työuralla etenemiseen ja työssä vaikuttamiseen.

Jos tyytyväisyyteen liittyviä tekijöitä analysoidaan eri ammattiasemien mukaan (johtotehtävät, asiantuntijat, suorittavan työn tekijät ja yrittäjät), näyttäne siltä, että johtotehtävissä työskentelevät ovat kuitenkin monellakin tapaa etulyöntiasemassa verrattuna muihin. Johtotehtävissä työskentelevistä valtaosa on tyytyväisiä palkkukseensa ja taloudelliseen asemaan yleensä. Toisaalta sellaiset tekijät, kuin tehtävien kiinnostavuus, asema työpaikalla, mahdollisuus ammatilliseen kehittymiseen ja mahdollisuus työssä vaikuttamiseen ovat valtaosalle johtavissa tehtävissä työskenteleville tyytyväisyyden aiheita töissään.

Palkkatyöläisten ja yrittäjien ainoita yhteisiä työn ulottuvuuksia, joihin tyytyväisten osuus on noin puolet, ovat ammatin tarjoamaan yhteiskunnalliseen asemaan, työn varmuuteen, ammatin ja alan arvostukseen, tunnustuksiin aikaansaannoksista sekä työn varmuuteen liittyvät tekijät. Toisaalta yrittäjistä ainoastaan kaksi viidestä ilmoitti tyytyväisyytensä palkkaansa kohtaan.



Kysymys: Miten tyytyväinen olet seuraaviin tekijöihin nykyisessä työssäsi (tai olit viimeisessä työssäsi)? (1= ei vastaa,... 5= vastaa hyvin). Tyytyväisten osuudet vastausvaihtoehtojen 4 ja 5 mukaan.

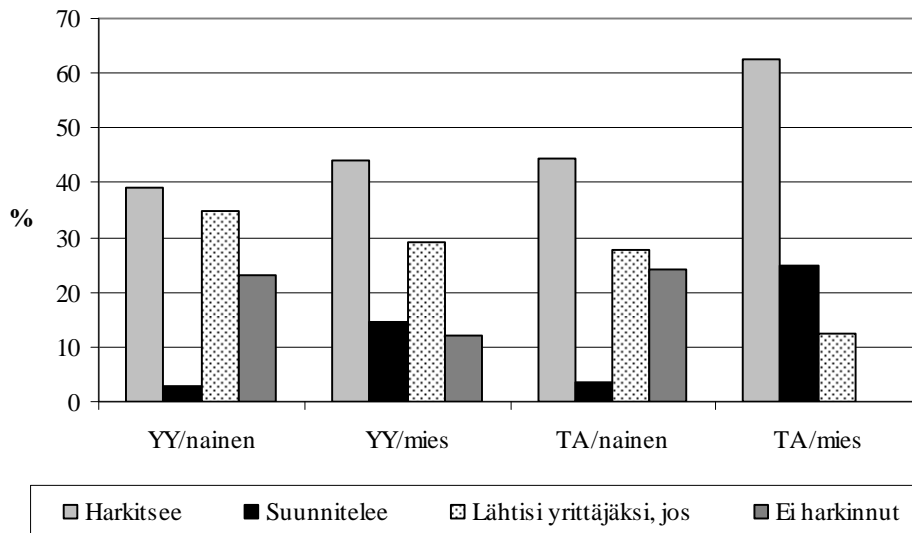
Kuvio 10. Palkkatöihin ja yrittäjäksi sijoittuneiden tyytyväisten osuus erilaisiin tekijöihin töissä (%).

Sukupuolen mukaan tyytyväisyydessä työn eri ulottuvuuksiin ei juurikaan ollut eroja paitsi kahden muuttujan kohdalla. Miehiin verrattuna naisista jonkin verran useampi oli tyytymätön mahdollisuuksiinsa käyttää luovuutta ja omia ideoita työssään, toisaalta naiset olivat jonkin verran tyytymättömämpiä myös asemaansa työpaikalla. Suurin osa näistä tyytymättömien joukosta työskenteli lähinnä aikaisemman ammattikategorisoinnin mukaisissa suorittavan työn tehtävissä.

5 UNELMAT YRITTÄJYYDESTÄ JA YRITTÄMISEN ARKI

5.1 Yrittäjäura ja siitä haaveilevat

Jo ammattikorkeakoulun opintoja aloittaessaan lähes puolella oli ollut mielessään mahdollisuus ryhtyä yrittäjäksi. Aineiston miehistä lähes kaikki olivat haaveilleet yrittäjyydestä. Naisten suhtautuminen yrittäjäksi ryhtymiseen oli hieman epäilevämpää, kaksi viidestä myönsi ajatelleensa yrittäjyyttä mahdollisuutena. Yrittäjyyden yksikössä kolme viidestä oli miettinyt yrittäjäksi ryhtymistä jo ennen opintojen aloittamista, Tiimiakatemiassa kaksi viidestä. Yrittäjyysinnostus johtunee osaltaan yrittäjäperhetaustan kautta saadusta kulttuuripääomasta. Yrittäjäperhetaustaisista reilut kolme viidestä piti yrittäjyyttä mahdollisuutena jo opintoja aloittaessaan, ei yrittäjäperheistä hakeutuneista runsas kaksi viidestä. Myös niiltä, jotka eivät olleet yrittäjäksi tähän mennessä ryhtyneet, kysyttiin yrittäjyyteen liittyviä suunnitelmia (kuvio 11).



Kuvio 11. Yrittäjäksi ryhtymisen aikeet oppilaitoksen ja sukupuolen mukaan (%).

Yrittäjinä toimimattomista varsin moni, lähes puolet, oli mietiskellyt yrittäjyyttä mahdollisuutena silloin tällöin. Varsinaisesti ainoastaan 14 vastanneista oli laatinut melko valmiita suunnitelmia oman yritystoiminnan aloittamisesta (eli kahdeksan prosenttia koko aineistosta). Miehistä 18 prosenttia ja naisista kolme prosenttia. Melko valmiita suunnitelmia yritystoiminnan varalle tehneistä valtaosa on miehiä, toisaalta taas yrittäjyyttä harkitsemattomista valta-osa naisia (kuviokuva 11). Tosin nämä innokkaimmat yrityksen perustamista suunnittelevat olivat harkinneet yrityksen perustamista jo ennen ammattikorkeakouluopintojen aloittamista. Niistä puolestaan, jotka eivät olleet harkinneet yrittäjyyttä ennen koulutusta, kenelläkään ei ollut valmiita suunnitelmia yrittäjäksi ryhtymisessä.

Noin kolmannes vastanneista lähtisi yrittäjäksi, jos tietyt ajatukset mahdollisen yrittäjyyden suhteen toteutuisi. Vastanneita pyydettiin täydentämään, mitä nämä ”jos”-ehdot olisivat. Neljä viidestä odotteli liikeidean syntymistä. Sen pitäisi olla hyvä, varman toimeentulon takaava (tai jokin muu kuin yritys takaisi toimeentulon) ja toisaalta suhteellisen pieniriskinen bisnes. Monet naisista korostivat myös sitä, etteivät haluaisi yksin ryhtyä yrittäjäksi, vaan odottivat löytävänsä samanhenkisiä ihmisiä. Loput katsoivat voivansa ryhtyä yrittäjäksi, jos he kokisivat sen taloudellisesti mahdolliseksi, heillä olisi tarpeeksi uskallusta, erilainen elämäntilanne tai vain, että kokisi yrittäjäksi ryhtymisen muuten tarpeelliseksi.

Yksi viidestä ei ollut valmistumisensa jälkeen harkinnut yrittäjyyttä lainkaan. Näistä vastanneista osa koki yrittäjyyden liian paljon aikaa ja työpanosta vaativaksi tai elämäntilanteen sopimattomaksi yrittämiselle. Osalla kiinnostus yrittäjyyteen oli loppunut ja muutamaa vaivasi liikeideoiden puute. Kolme vastanneista ei ollut harkinnut yrittäjäksi ryhtymistä sen vuoksi, että he olivat nähneet yrittäjyyden huonot puolet liian läheltä. Yrittäjäperhetaustan merkitys voi siis olla varsin monivivahteinen. Toisaalta taustasta voi olla hyötyä yrittäjäksi ryhtymisessä, toisaalta se voi estää yrittäjäksi ryhtymistä tarjoamalla kokemuksia esimerkiksi konkurseista ja muista perheen yrittäjyyteen kytkeytyneistä

varjopuolista. Yksittäisissä vastauksissa tuotiin esille myös seuraavia syitä, miksi yrittäjyyttä ei ole harkittu. Tällaisia syitä olivat muun muassa se, että yksi yrittäjä perheessä riittää, yrittäjälouheen puuttuminen, perheyriyksessä työskentely tarpeeksi tai vapauden arvostaminen (vapaus vaihtaa työpaikkaa ja mielipidettä lyhyellä varoitussajalla) tai halu varmoihin tuloihin palkkatöissä.

Kaiken kaikkiaan mitä todennäköisimmin sekä silloin tällöin yrittäjyyttä harkinneet että ne, jotka yrittäjyyttä ylipäättään eivät ole harkinneet vaihtoehtoina, eivät tulevaisuudessakaan siirry yrittäjiksi kovin helposti. Varsin epätodennäköistä se on myös niiden keskuudessa, jotka ovat asettaneet yrittäjäksi ryhtymiseen tiettyjä ehtoja ja jäävät odottelemaan parempia aikoja. Potentiaalista joukkoa ovat siis nämä kahdeksan prosenttia eli 14 henkilöä, jotka ovat valmistumisensa aikana tai sen jälkeen ovat laatineet suunnitelmia yritystoiminnan varalle.

5.2 Yrittäjäksi ryhtyminen ja yrittäjänä toimiminen

Vastanneista peräti 48 eli neljännes on jossain vaiheessa toiminut yrittäjänä. Toiminta on aloitettu vuosien 1986–2005 välillä. Kun luvusta vähennetään kyselyhetkellä yritystoimintaa pyörittävät, varsin moni, peräti 33 on lopettanut toimintansa jossain vaiheessa. Näistä toimintansa lopettaneesta 23 on toiminut opiskelijayrittäjänä osuuskunnissa toiminnan ollen enemmän tai vähemmän kokeiluluontoista. Varsinaisesti 10 ”oikeaa” yrittäjää on lopettanut yritystoimintansa, tosin viisi heistä jo ennen koulutukseen hakeutumista. Keskimäärin jo lopetetut yritykset olivat toimineet noin nelisen vuotta. Kaiken kaikkiaan koulutuksen aikana tai myöhemmin yrittäjäksi ryhtyneistä viisi oli lopettanut toimintansa kyselyhetken mennessä.

Kyselyhetkellä yritystoimintaa oli 15 henkilöllä. Heistä 11 oli miehiä, eli yritystoimintaa pyöritti ainoastaan neljä naista. Niistä, jotka olivat jossain

vaiheessa toimineet yrittäjinä, mutta lopettaneet toimintansa, 72 prosenttia oli naisia. Naiset siis kokeilevat yrittäjyyttä, mutta ainakin tämän aineiston perusteella useampi heistä sortuu yrittäjän uralla verrattuna miehiin. Tosin varsin moni näistä kokeilijoista on Tiimiakatemian opiskelijayrittäjiä, joilla ei välttämättä ole edes ollut tarkoitusta sen kummemmin ryhtyä yrittäjäksi.

Kyselyhetkellä yrittäjäksi ilmoittautuneista yksi oli aloittanut yritystoimintansa jo ennen koulutuksen aloittamista. Varsinaisesti tämän henkilön yrittäjäksi ryhtymistä ei voi katsoa koulutuksen ansioksi, mutta ehkä hän on osallistunut koulutukseen tähtäimessä yrityksensä kehittäminen. Kolme yrittäjää oli aloittanut toimintansa opintojen aloittamisen aikoihin. Loput yrittäjistä olivat aloittaneet toimintansa myöhemmin koulutuksen aikana, ainoastaan kolme oli perustanut yrityksen valmistumisensa jälkeen.

Taulukko 2. Nykyisten yrittäjien toimialat sukupuolen mukaan.

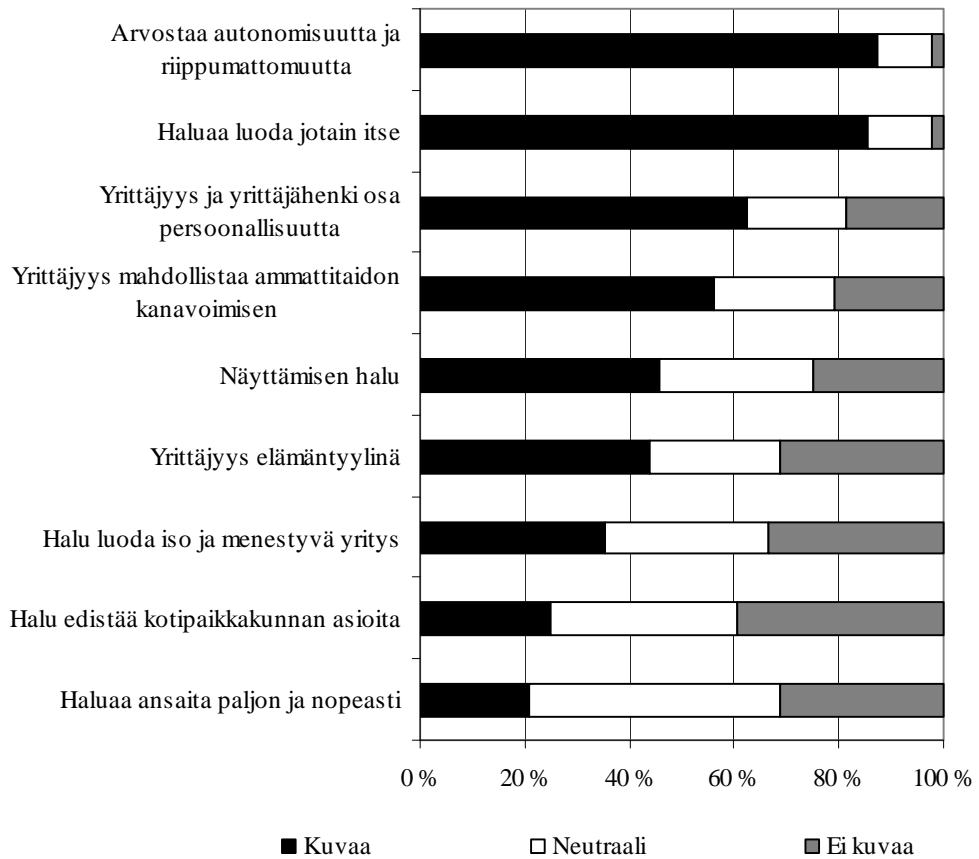
Naiset (4 yrittäjää)	Miehet (11 yrittäjää, 1 ei määritellyt toimialaansa)
- maatalous	- elintarviketeollisuuden konsultointi
- (markkinointi, koulutustapahtumat aikaisemmin) vaihtoehtohoidot	- elokuvat ja viihde-elektronikka
- marjan ja viinin tuotanto	- teollisuuseristys
- markkinointiviestintä	- vähittäiskauppa (autotarvikkeet, varaosat)
	- koulutus/konsultointi
	- koulutustapahtumien järjestäminen
	- mainostoimisto
	- markkinointi
	- media-alan tuotantoyhtiö
	- muu matkailua palveleva toiminta

Yrittäjät eivät välttämättä ole sijoittuneet niinkään ”uuden työelämän” mukaisiin tietointensiivisten alojen yrittäjiksi. Paremminkin näyttäisi siltä, että osa yrittäjistä toimii varsin perinteisillä yrittämisen, kuten maatalouden, tuotannon tai kaupan aloilla. Niin sanottujen luovien alojen yrittäjiä on kyllä syntynyt, mutta toisaalta itsensä työllistäminen on jo aikaisemmin ollut varsinkin kulttuurialalle koulutettujen keskuudessa enemmän sääntö kuin poikkeus (ks. Honkanen & Ahola 2003). Kukaan ei ole työllistänyt itseään esimerkiksi it-alalle.

Nykyisten yrittäjien tyypillisin yhtiömuoto on joko yksityinen elinkeinoharjoittaja tai osakeyhtiö, tosin kukaan yrittäjänaisista ei toimi osakeyhtiössä. Vastanneista nykyisistä yrittäjistä ainoastaan yksi oli siirtynyt työskentelemään yrittäjänä jo valmiiseen yritykseen, muut olivat aloittaneet yritystoimintansa aivan alusta. Tämä suomalainen yrittäjäksi ryhtymisen erityispiirre on tullut esille myös muissa tutkimuksissa, kuten ”Careers after Higher Education” -projektissa. Esimerkiksi Suomessa yrittäjiksi ryhtyneistä korkeakoulutetuista puolet perusti uuden yrityksen. Muissa Euroopan maissa osakkuus ja olemassa olevien yritysten jatkaminen ovat Suomea yleisempiä tapoja ryhtyä yrittäjäksi. (Kivinen ym. 2002.) Kyselyhetkellä toimivista yrittäjistä kuusi työllisti ainoastaan itsensä, yhdeksän yrittäjää myös muita työntekijöitä. Työntekijöiden määrät vaihtelivat yhdestä 30:een. Yhteensä nämä yrittäjät työllistivät 72 työntekijää.

Yrittäjäyyskoulutusta on usein puolustettu sillä, että sen tulokset ovat nähtävissä vasta pitemmän aikavälin jälkeen. Aineistossa on siis vuosina 2001–2005 valmistuneiden tietoja. Jos yrittämisen aikeita tarkastellaan ammatti-korkeakoulusta valmistumisvuoden mukaan, ei voida todeta, että useampi vuonna 2001 valmistuneista olisi ryhtynyt yrittämään. Yrittäjien osuus on suurin vuonna 2002 valmistuneiden joukossa, mutta toisaalta myös vuonna 2005 valmistuneista useampi on siirtynyt yrittäjäksi verrattuna esimerkiksi vuoden 2001 valmistuneisiin.

Ne syyt, miksi yrittäjät ovat alun perin lähteneet yrittäjän tielle, ovat moninaiset. Kolme nykyisestä yrittäjästä piti yrittäjäksi ryhtymisen keskeisenä syynä alan huonoa työtilannetta tai vaikeutta työllistyä muuten. Lisäksi yksittäisinä syinä mainittiin perheyriksen jatkaminen, hyvän markkinaraon löytäminen sekä harrastuksen muuttuminen ammatiksi. Jo toimintansa lopettaneiden yrittäjäksi ryhtymisen syyt eivät poikkeaa kyselyhetkellä toimivien yrittäjien perusteluista, paitsi Tiimiakatemian opiskelijajäsenten kohdalla. Yrittäjyyttä perusteltiin lähinnä sillä, että se kuului opetussuunnitelmaan osana koulutusta. Kaiken kaikkiaan vaikuttaa kuitenkin siltä, että lupaus yrittäjän työn itsenäisyydestä ja autonomisuudesta eli vapaus tehdä ja luoda jotain itse, houkuttelee varsin monia ryhtymään yrittäjiksi. Toisaalta yrittäjien mukaan nimenomaan autonomisuus ja halu luoda jotain itse ovat yrittäjyyttä parhaiten luonnehtivia tekijöitä (kuvio 12).



Kuvio 12. Yrittäjiä parhaiten kuvaavat ajatukset (%). Mukana kaikki yrittäjänä jossain vaiheessa toimineet.

Yrittäjänä toimineista kolme viidestä piti itseään kuvaavana myös sitä, että yrittäjyys ja yrittäjyyshenki olisi osa persoonallisuutta. Varsin moni siis osoittautuu sinnikkääksi puurtajaksi. Reilusti yli puolelle yrittäjyys on mahdollistanut ammattitaidon kanavoimisen ja sen edelleen kehittämisen. Vajaaalla puolella näyttämisen halu sekä yrittäjyys elämäntyylinä on toiminut yrittäjyyttä motivoivana tekijänä. Harvemmallalla on kuitenkin haluja luoda isoa

ja menestyvää yritystä saati edistää kotipaikkakuntansa asioita. Varsin monelle yrittäjyys on siis vain keino turvata oma toimeentulo. Tähän viittaa myös se, että ainoastaan yksi viidestä haluaisi ansaita paljon ja nopeasti.

Verrattuna vastausjakaumia sukupuolen mukaan, naisyrittäjien käsitykset toimintaa parhaiten kuvaavista ajatuksista ovat jonkin verran miesyrittäjien käsityksiä vaatimattomampia. Naisista kaksi viidestä oli sitä mieltä, että näyttämisen halu ei kuvaa heidän yrittäjyyttään, kun miehistä ainoastaan yksi oli tätä mieltä. Toisaalta miehillä oli enemmän tarvetta luoda iso ja menestyvä yritys. Miesyrittäjistä noin puolet piti yhtenä toimintansa tavoitteena ison ja menestyvän yrityksen luomisen, naisista yksi neljästä. Peräti puolet naisyrittäjistä ei pitänyt ison ja menestyvän yrityksen luomisen tarvetta ollenkaan itseään kuvaavana ajatuksena. Yrittäjyys vaikuttaa myös mahdollistavan miesyrittäjille paremmin ammattitaidon kanavoimisen ja edelleen kehittämisen. Miehistä 70 prosenttia piti väitettä itseään hyvin kuvaavana, naisista noin puolet. Mies- ja naisyrittäjien käsityksissä yrittäjyydestä elämäntyylinä oli jonkin verran eroa vastausjakaumissa. Miehistä lähes kaikki pitivät yrittäjyyttä elämäntyylinä, naisista kaksi viidestä ei allekirjoittanut kyseistä käsitystä.

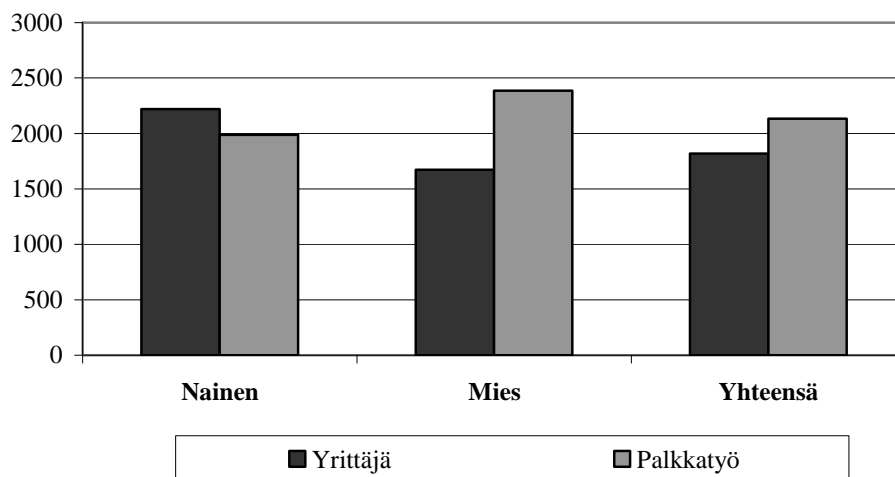
5.3 Yrittäjien menestyminen

Yrittäjien menestymistä kartoitettiin yksinkertaisin välinein. Yrittäjinä nykyisin tai jossain vaiheessa toimineilta kysyttiin, mitkä vastaajan mielestä ovat menestyvän yrittäjän kriteerit ja toisaalta sitä, täyttääkö niitä omasta mielestään¹¹. Nykyisistä ja jossain vaiheessa yrittäneistä kolme viidestä arvioi täyttävänsä menestyvän yrittäjän kriteerit. Miehet suhtautuivat omiin kykyihinsä

¹¹ Ja mitä nämä menestyvän yrittäjän kriteerit ovat? Jokainen vastaaja sai itse määritellä sen, mitä menestyvän yrittäjän kriteerit heille tarkoittavat: sitkeyttä, joustavuutta, jääräpäisyyttä, päättäväisyyttä, sosiaalisuutta, luovuutta, hulluutta, taloudellisuutta, ahneutta, kunninahimoa, pitkäjänteisyyttä, opportunistia, tulevaisuuteen katsomista, jne.

huomattavasti itsevarmemmin kuin naiset. Miehistä neljä viidestä arvioi täyttävänsä menestyvän yrittäjän kriteerit, naisista kaksi viidestä.

Yrittäjiä pyydettiin arvioimaan myös yritystoimintansa kannattavuus. Vastaukset jakautuivat niin, että nykyisistä yrittäjistä kolmannes arvioi yritystoimintansa joko kannattamattomaksi tai ei kovinkaan kannattavaksi ja kolmannes jollain tavoin kannattavaksi. Hyvin tai melko hyvin meni kolmanneksella. Menestyvän yrittäjän kriteerien täyttäminen sekä kannattavan yritystoiminnan pyörittäminen, ovat kuitenkin tietyllä tavalla aivan eri asioita, ainakin muutamien yrittäjien mukaan. Peräti kahdeksan niistä, jotka arvioivat täyttävänsä menestyvän yrittäjän kriteerit, eivät arvioineet yritystoimintaansa kannattavaksi.



Kuvio 13. Yrittäjien ja palkkatyössä olevien bruttotulot kuukaudessa sukupuolen mukaan (aritmeettinen keskiarvo).

Verrattuna yrittäjien ja palkkatyössä olevien ansioita aritmeettisten keskiarvojen mukaan, palkkatyössä olevat tienaa jonkin verran enemmän kuin yrittäjät.

Varsin mielenkiintoista on, että aineiston yrittäjänaiset tienavat keskiarvon perusteella enemmän kuin yrittäjämieskollegansa ja heidän tulonsa lähentelevät jo kokoaikaisessa palkkatyössä olevien miesten bruttopalkkoja. Myönnettäköön toki, että frekvenssien pienuuden perusteella ei voida tehdä yleistyksiä ansainnan suhteen. Tosin esimerkiksi Kangasharju ja Pekkala (2000) ovat jo aikaisemmin osoittaneet, että yrittäjän menestyminen ei välttämättä ole kiinni sukupuolesta, mutta miehet ryhtyvät naisia innokkaammin yrittäjiksi.

Yrittäjien ansioiden hajonta on tosin melkoinen vaihdellen nollatulojen ja 4500 euron välillä (keskihajonta 1442 €), mutta kulkee aika hyvin yrittäjien kannattavuusarvioiden kanssa käsikädessä. Heikosti tai jonkin verran yrityksen kannattavaksi arvioineiden tulotaso vaihteli nollatulojen ja 1200 euron välillä. Heitä aineistossa oli enemmistö eli seitsemän yrittäjää. Hyvin ja huonosti menestyvien yrittäjien välimaastoon jäi kolme yrittäjää, joiden ansiotulot liikkuvat 2300–2500 euron välillä. He arvioivat yritystoimintansa jotenkuten kannattavaksi. Hyvin yrityksensä kannattavaksi arvioineet ansaitsivat 3000 eurosta 4500 euroon. Tosin näitä, jotka arvioivat sekä yrityksensä kannattavaksi ja ansaintansa runsaaksi, aineistossa oli ainoastaan viisi, heistä kaksi naisia.

Kaiken kaikkiaan yrittäjien menestyminen mitattuna sekä yritystoimintansa lopettaneiden, kannattavuusarvioiden että ansiotulojen perusteella on varsin kirjavaa. Kaksi nykyisistä yrittäjänaisista menestyi ansioiden ja kannattavuusarvion perusteella hyvin, kuten kolme mieskollegaansa. Mukaan mahtuu myös seitsemän yrittäjää, joiden yritystoiminnan kannattavuus ja ansiotaso on heikohkoa. Yrityksen toiminnan kannattavaksi saaminen ja menestyminen osoittautuu tämän aineiston perusteella varsin hankalaksi tehtäväksi. Konkreettisesti yritystoiminnan vaikeus paljastuu myös niiden 33:n, jotka eivät enää toimi yrittäjinä, perusteluissa yritystoiminnan lopettamiselle.

Yksiköittäin tarkasteltuna yrittäjyyden yksikössä valmistuneista naisista kuusi oli lopettanut yritystoimintansa jossain vaiheessa ja miehistä neljä. Tiimiakatemiassa

valmistuneista naisista peräti 18 oli lopettanut yritystoimintansa, miehistä viisi. Yksikköjen välillä on eroja lopettamisen syissä siinä mielessä, että valtaosa Tiimiakatemiassa opiskelleista naisista ja miehistä on lopettanut toimintansa sen vuoksi, että joko erosi opiskelijaosuuskunnasta tai se lopetettiin. Tosin varsin monella osuuskunnassa toimineella opiskelijayrittäjällä toiminta oli jatkunut valmistumisen jälkeenkin, mutta varsinaisesti kyselyhetkellä ainoastaan viisi heistä toimi edelleen yrittäjänä. Keskeisimmät syyt yritystoiminnan lopettamiseen sukupuolen mukaan ovat seuraavat:

NAISTEN SYYT YRITYKSEN LOPETTAMISELLE

- kannattamattomuus, asiakkaiden heikko maksukyky
- kustannusrakenteen muuttuminen olennaisesti heikompaan suuntaan yhteistyötahon kautta, ei riittävää tuottoa sijoitetulle pääomalle
- liian kiltti ihminen eli työaikojen venyminen, pienet palkkatulot, kyllästyminen ihmisten puheisiin, liika kilpailu alalla, ei lomaa
- perheen perustaminen
- palkkatöihin sijoittuminen
- väsyminen ja kyllästyminen yrittäjyyteen ja jatkuvaan työntekoon sekä pieniin ansioihin
- erosi opiskelijaosuuskunnasta tai osuuskunta lopetettiin, 13 vastausta
- näkemyksen ja työkokemuksen puute
- töiden epävarmuus, tulojen epävarmuus, jatkuva stressi
- yhtiökumppanin lähtö
- ammattitauti
- ei ottanut tuulta siipien alle tarpeeksi

MIESTEN SYYT YRITYSTOIMINNAN LOPETTAMISELLE

- projekti lopetettiin/idea aikaansa edellä
- itsensä työllistäminen opiskeluaikana
- työsairaus, maatalouden muutokset
- yrityskauppa

- opiskelijaosuuskunta lopetettiin, 3 vastausta
- ei riittävä toimeentulo
- uudet haasteet ja vaihtelun halu

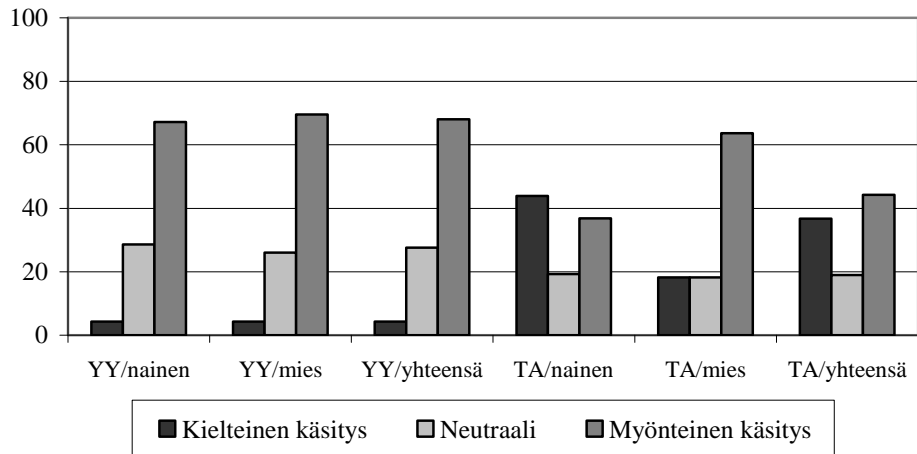
Varsin moni perusteli lopettamista yritystoiminnan kannattavuudella, pienillä tuloilla ja töiden epävarmuudella. Ainoastaan yksi toimintansa lopettaneista on saanut toimintansa sen verran kannattavaksi, että se on voitu yrityskaupan kautta siirtää muiden hallittavaksi. Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että itsensä työllistäminen ja yrittäjäksi ryhtyminen voi olla helpohkoa, mutta menestyminen ei.

6 ENTÄ KOULUTUS?

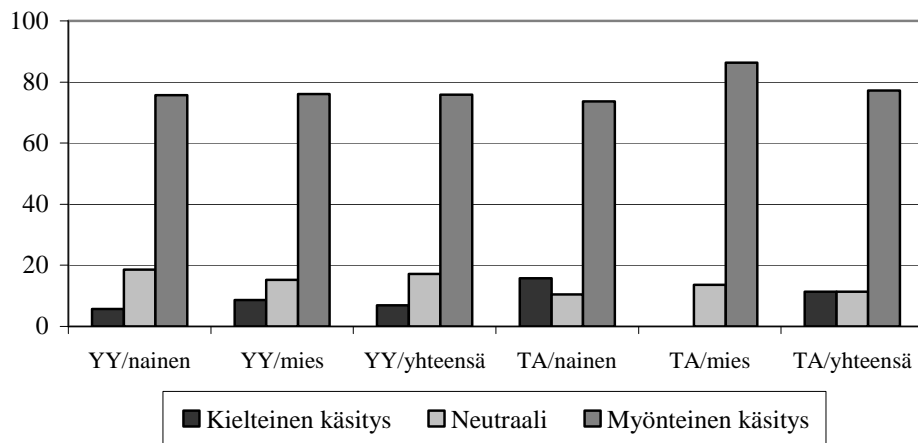
6.1 Koulutus ja yrittäjyyskäsitykset

Jo aikaisemman perusteella voimme todeta, että valmistuneet ovat potentiaalista aineista yrittäjyyttä ajatellen. Kolmannes omasi kodin kautta saatua ”yrittäjöpääomaa” ja puolet oli jo mietiskellyt yrittäjäksi ryhtymisen mahdollisuutta aloittaessaan ammattikorkeakoulussa. Kysyttäessä yrittäjyyskäsityksiä, kolme viidestä suhtautui myönteisesti yrittäjyyteen opintoja aloittaessaan. Noin neljänneksellä oli neutraali käsitys yrittäjyydestä ja kielteinen käsitys vajaalla yhdellä viidestä. Tämän perusteella jo opintoja aloittaessaan valtaosalla on ollut varsin myönteinen käsitys yrittäjyydestä.

Varsinkin yrittäjyyden yksikössä opiskelleilla, sekä miehillä että naisilla, oli opintoja aloitellessa varsin myönteinen käsitys yrittäjyydestä. Myös Tiimiakatemian miehistä valtaosa suhtautui yrittäjyyteen myönteisesti, mutta toisaalta huomiota herättävä on sinne hakeutuneiden naisten käsitys yrittäjyydestä. Peräti kaksi viidestä suhtautui kielteisesti yrittäjyyteen. Hyvä kysymys on, miksi he kielteisistä käsityksistään huolimatta olivat hakeutuneet opiskelemaan yrittäjiä luovaan organisaatioon.



Kuvio 14. Käsitys yrittäjyydestä opintojen alussa oppilaitosyksikön ja sukupuolen mukaan (%).



Kuvio 15. Nykyinen käsitys yrittäjyydestä oppilaitosyksikön ja sukupuolen mukaan (%).

Vastanneiden kyselyhetken käsitykset yrittäjyydestä olivat varsin myönteisiä. Lähes neljällä viidestä oli joko melko myönteinen käsitys tai selvä myönteinen käsitys yrittäjyydestä. Harvemmillä käsitys yrittäjyydestä oli neutraali ja vielä harvemmillä, noin joka kymmenennellä, kielteinen.

Koska aineisto on luonteeltaan retrospektiivinen, on hieman vaikea vastata siihen, ovatko käsitykset muotoutuneet positiivisemmiksi koulutuksen vaikutuksesta vai voisiko olla mahdollista, että käsityksien muotoutumiseen olisi vaikuttanut ehkä kokonaan tai osaltaan jokin muu syy. Siksi valmistuneilta kysyttiin, mikä vaikutti heidän käsityksiensä muutoksiin. Niistä 92 vastanneesta, joiden käsitykset olivat muuttuneet, peräti 41 oli jättänyt vastaamatta kysymykseen. Kysymykseen vastaamatta jättäminen voi tarkoittaa tietenkin sitä, että avokysymyksen muotoilu on ollut vaikea ja sitä ei ole ymmärretty: ”Jos käsityksesi yrittäjyydestä on muuttunut koulutuksen aikana tai työelämään siirryttyäsi, mitä pidät olennaisimpana syynä muutokselle?” Toisaalta voi olla mahdollista, että osalla yrittäjyyskäsitys on jäänyt pinnalliseksi ja sen syvällisempi pohdiskelu on tuottanut ongelmia (vrt. esimerkiksi Cohen & Musson 2000).

- 98 ei ilmoittanut muutoksia yrittäjyyskäsityksissä
- 36 raportoi käsityksensä muuttuneen vähän positiivisempaan suuntaan
- 31 raportoi käsityksensä muuttuneen paljon positiivisempaan suuntaan
- 22 raportoi käsityksensä muuttuneen vähän negatiivisempaan suuntaan
- viisi valmistunutta, joiden käsitykset olivat muuttuneet paljon negatiivisempaan suuntaan

Niillä, joilla yrittäjyyskäsitys oli muuttunut, lähes kaikilla käsitys oli muuttunut positiivisempaan suuntaan. Käsitykset olivat muuttuneet selvimmin niiden joukossa, jotka eivät olleet miettineet yrittäjäksi ryhtymistä opintoja aloittaessaan ja suhtautuivat yrittäjyyteen kielteisesti, varsinkin Tiimiakatemia naisten joukossa (ks. kuvio 15).

Ne, joiden käsitykset olivat muuttuneet vähän, mutta positiivisempaan suuntaan mainitsivat keskeisimmäksi muutoksen syyksi sen, että koulutuksessa oli tullut enemmän tietoa yrittäjyydestä, yrittäjäksi ryhtymisestä tai yrityksen toimintatavoista. Toisaalta käsityksen muutoksia perusteltiin sillä, että nykyiset työtehtävät joko palkkatöissä tai yrittäjänä olivat lisänneet myönteisyyttä yrittäjyyttä kohtaan. Ne puolestaan, joiden käsitykset olivat muuttuneet paljon, raportoivat aika yksimielisesti myönteisyytensä johtuvan koulutuksesta ja koulutuksessa esille tulleista yrittäjyystiedoista, mutta myös konkreettisista yrittäjäkokemuksista. Palkkatöissä toimiva vuonna 1977 syntynyt mies totesi perustelussaan, että ”*Yleensä kielteinen käsitys liittyy tietämättömyyteen asioista, yrittäjäpohjainen koulutus poisti peikon hartioilta*”. Varsin moni tähän ryhmään kuuluvista oli opiskellut Tiimiakatemiassa ja kokeillut yrittäjyyttä opintojensa aikana osuuskunnassa. Myönteisyyttä olivat lisänneet varsinkin innokkaat yrittäjät yhteisössä, käytännön esimerkit, kannustus sekä yrittäjämyönteinen ilmapiiri.

Ne, joiden käsitykset olivat muuttuneet vähän, mutta negatiiviseen suuntaan tai erittäin paljon negatiiviseen suuntaan olivat puolestaan aika yksimielisiä siitä, että koulutus ja yrittämisen kokeileminen tuo tietoja ja realiteetteja yrittämisestä. Toisaalta se, että yritystoiminta tai suunnitelmat yrittäjäksi ryhtymisestä epäonnistuvat, muuttavat käsityksiä kielteisemmiksi. Muutoksiin on vaikuttanut myös se, millainen kuva esimerkiksi vanhempien yrittäjyydestä on jäänyt mieleen. Kokemus yrittämisen rankkuudesta ja epävarmasta tulevaisuudesta esimerkiksi perheyriyksessä muuttivat käsityksiä kielteiseksi.

Yhteenvetona voidaan todeta, että koulutuksella on vaikutusta yrittämiseen liittyvien käsityksien muotoutumisessa. Vaikutus ei tosin ole välttämättä yksisuuntainen, vaan moniulotteisempi riippuen koulutuksessa olevien aikaisemmista yrittäjyyskokemuksista ja sukupuolesta. Koulutus voi hyvästä tahdostaan huolimatta muuttaa käsityksiä yrittäjyydestä negatiivisempaan suuntaan, kuten muutamalle kävi myös tässä aineistossa.

6.2 Tietoa yrittäjyydestä paljon, kolmelle viidestä riittävästi

Yrittäjyyteen suuntautuneet yksiköt ovat onnistuneet yrittäjyystiedon määrällisessä sisällyttämisessä opintoihin. Vastanneet olivat aika yksimielisiä siitä, että ammattikorkeakouluopintoihin kokonaisuutena oli sisällynyt paljon tai melko paljon tietoa yrittäjyydestä. Peräti neljä viidestä arvioi näin. Tiimiakatemiassa opiskelleet arvioivat opintoihinsa sisältyneen jonkin verran enemmän yrittäjyyttä kuin yrittäjyyden yksikössä opiskelleet.

Valmistuneet arvioivat opintoihin sisältyneen yrittäjyystiedon paljoksi, mutta entä yrittäjyystietojen riittävyys? Kaikista vastanneista kolme viidestä piti ammattikorkeakouluopintoihin sisällyntä yrittäjyystietoa riittävänä. Yksi viidestä arvio yrittäjyystiedot riittämättömiksi ja vastaavasti yksi viidestä katsoi, että asialla ei ollut heille merkitystä. Vastanneiden perustelut tiedon riittävyydelle tai riittämättömyydelle vaihtelivat oppilaitoksen mukaan.

Kolme viidestä piti ammattikorkeakouluopintoihin sisällyntä tietoa yrittäjyydestä riittävänä. Heistä vajaa puolet perusteli vastauksiaan sillä tosiasialla, että koulutusohjelma keskittyi yrittäjäksi ryhtymiseen.

”Meillä opiskelu oli pelkkää yrittäjyyttä, koulutuksen sisältö tähtäsi enemmän tai vähemmän yrittäjyyteen” (Nainen, palkkatyö, syntynyt vuonna 1980)

”Saimme varmasti alan parhaan ohjeistuksen ammattilaisilta, joista lähes 90 % oli oma yritys” (Nainen, palkkatyö, syntynyt vuonna 1977)

Kolmannes vastanneista katsoi tiedot riittäviksi, koska opintojen aikana perustettiin yritys. Sitä kautta oli saatu käytännön tietoa yrittäjyydestä. Heistä lähes kaikki olivat opiskelleet Tiimiakatemiassa. Vastauksia perusteltiin mm.

työssä oppimisen metodilla tai sillä, että osuuskunnan nimissä tehdyt projektit opettivat yrittäjämäistä toimintatapaa:

”Opiskeluni perustui työssäoppimisen metodiin ja teimme projekteja itse perustamassamme tiimiosuuskunnassa. Teoria ja käytäntö yhdistettiin konkreettisesti” (Nainen, työtön, syntynyt vuonna 1981).

”Oman yrityksen kautta yrittäjäyys muuttui konkreettisesti ja käsin kosketeltavaksi” (Nainen, perhevapaa, syntynyt vuonna 1980).

”Kaikkea tehtiin kokeilemalla, oli mahdollisuus kokeilla! Myös ammattikirjallisuus ja ammattilaisilta oppiminen toi paljon tietoa!” (Mies, palkkatyö, syntynyt vuonna 1979).

Joka kymmenes perusteli vastauksiaan sillä, että opinnoissa oli käyty läpi oleelliset asiat, yrityksen perustaminen ja muut yrittämiseen liittyvät perusasiat. Lisäksi mainittiin aiheita, joiden katsottiin olevan lisä perusteiden hallinnassa, kuten yrittäjyyteen kannustaminen:

”Yrityksen perustaminen käytiin läpi tarkasti sekä yrityksen elinkaarta. Kannustus myöskin perustamiseen hyvä” (Nainen, palkkatyö, syntynyt vuonna 1982).

Yrittäjyystietoja riittämättömänä pitävien joukko on varsin pieni, yksi viidestä. Heistä suurin osa arvioi, että opinnot eivät sisältäneet riittävästi joko käytännön tietoja yrittäjyydestä tai sitten opinnot olivat liian teoreettisia. Nykyisistä yrittäjistä puolet arvioi, ettei opintoihin sisältynyt yrittäjyystiedon määrä ollut riittävä. Koska nykyisten yrittäjien oletetaan olevan asiantuntijoita siinä suhteessa, että he tiedostavat opetuksen puutteet käytännön yrittäjäelämässä toimimisen vuoksi, annetaan puheenvuoro muutamalle yrittäjälle:

”Oppilaitos ei tarjoa suoranaista opetusta yrittämisestä ja yrityksen pyörittämisestä. Kaikki oppiminen tapahtuu tekemällä itse. Tämä ei ihan joka tapauksessa ole välttämättä järkevää” (Mies, yrittäjä, syntynyt vuonna 1977).

”Enemmän olisi pitänyt koulutuksen olla yhteydessä liike-elämään” (Mies, yrittäjä, syntynyt vuonna 1980).

Yrittäjien tyytymättömyyden kohteeksi syntyi toisessa oppilaitoksessa se, että yrittäjyysopintoja ei pidetty tarpeeksi käytännön läheisinä, toista oppilaitosta syytettiin puolestaan siitä, että opinnot olivat liian käytännön läheisiä eikä opinnoissa tarjottu tarpeeksi teoreettisia tietoja yrittäjyydestä.

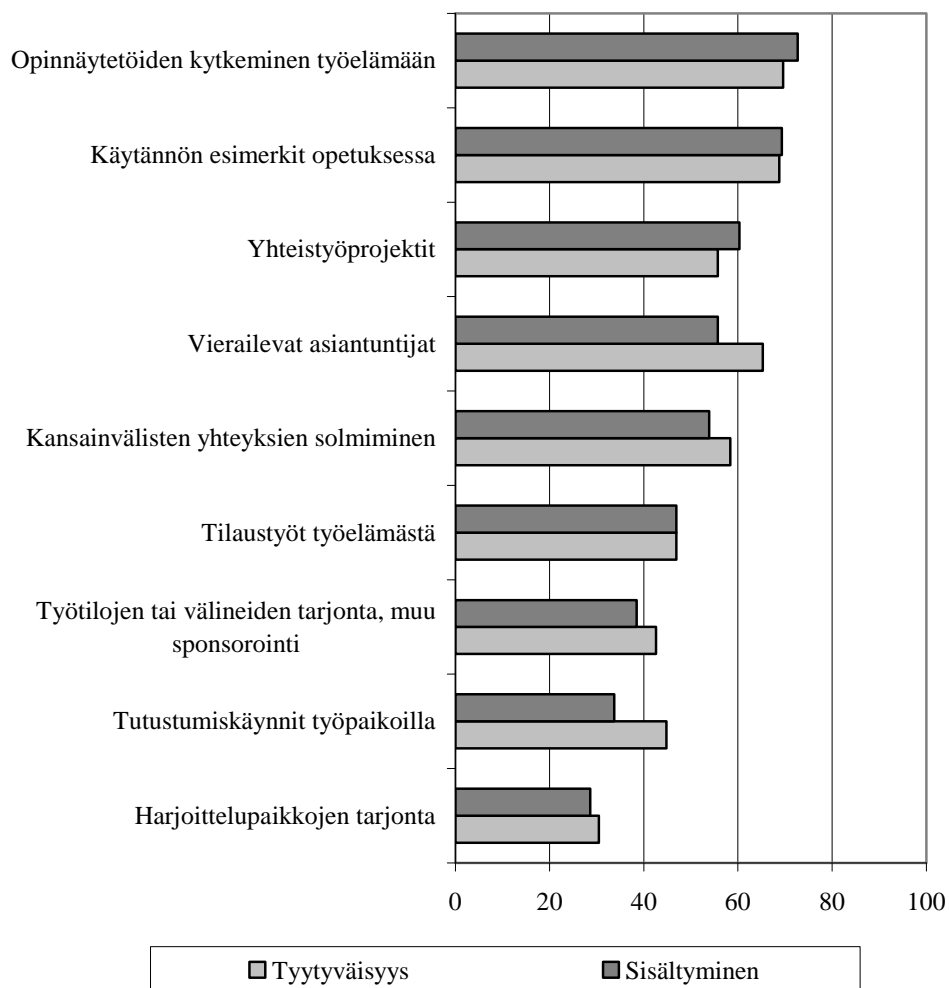
Muutamit kaipasivat konkreettisia tietoja siitä, mistä esimerkiksi rahoitusta voisi saada tai mitä lakeja yrittäjänä pitäisi noudattaa. Muutamit olisivat kaivanneet enemmän tietoja yksinkertaisesti yrityksen perustamisesta. Yritystoiminnan verotukseen ja työnantajan kustannuksiin olisi myös haluttu saada selkeyttä. Jonkin verran kritisoitiin siitä, että yrittäjyyden toista puolta eli epäonnistumisia ei käyty läpi. Tietoa olisi haluttu saada esimerkiksi, miten yrittäjä selviää konkurssista tai yrittäjän äitiysloma- tai työttömyysetuuksista. Yrittäjyystietojen riittämättömyyttä perusteltiin myös sillä, että yrittäjyyttä pidettiin liikaa itseisarvona:

”Yleistä lässytystä kaiken maailman mahdollisuuksista. Vähemmän käytännön tietoja tai esimerkkejä” (mies, palkkatyö, 1982).

Osalle oli opinnoissa annettu yrittäjyydestä liian negatiivinen kuva. Lisäksi moitittiin sitä, että opinnot tai kirjoista saadut tiedot eivät vastanneet millään lailla todellisuutta.

6.3 Koulutuksen työelämäyhteydet

Ammattikorkeakoulujen lanseeraamisen keskeisenä perusteluna pidettiin mahdollisuutta työelämälähtöiseen koulutukseen. Myös yrittäjyyden kannalta koulutukseen sisältyviä työelämäyhteyksiä on pidetty erittäin tärkeinä sen vuoksi, että opittaisiin se, miten oikea bisneselämä toimii. Lisäksi jo koulutuksen aikana hankitut kontaktit ja verkostoituminen työelämään voivat parhaimmillaan auttaa opiskelijaa siirtymään työelämään. Valmistuneilta kysyttiin, minkä verran koulutukseen oli sisällynyt erilaisia työelämäyhteyksiä ja miten tyytyväisiä vastanneet olivat niiden määrään, laatuun ja toimivuuteen.



Kuvio 16. Koulutukseen sisältyneet työelämäyhteydet (aika paljon tai paljon) sekä tyytyväisten osuus niihin.

Yrittäjyyden yksiköt ovat valmistuneiden mukaan onnistuneet hyvin sekä opinnäytetöiden kytkemisessä työelämään sekä käytännön esimerkkien

sisällyttämisessä opetukseen. Hieman yli puolet arvioi, että myös yhteistyöprojekteja, vierailevia asiantuntijoita ja kansainvälisiä yhteyksiä oli sisällytetty koulutukseen paljon. Puolestaan tilaustöihin työelämästä ja työpaikkoihin tutustumiskäyntejä ainoastaan noin kolmannes oli arvioinut sisältyvän koulutukseen paljon, toisaalta näiden työelämäyhteyksien sujuvuuteen enemmistö ei ollut tyytyväinen.

Vastaukset tosin vaihtelevat huomattavasti yksiköiden mukaan. Tiimiakatemiassa valmistuneista varsin moni on arvioinut koulutukseensa sisältyneen paljon yhteistyöprojekteja, tilaustöitä työelämästä sekä vierailevia asiantuntijoita. Yrittäjyyden yksikössä puolestaan kansainvälisten yhteyksien, käytännön esimerkkien sekä opinnäytetöiden kytkeminen työelämään on arvioiden mukaan onnistunut aika hyvin, sekä koulutukseen sisällyttämisen että tyytyväisten osuuden perusteella.

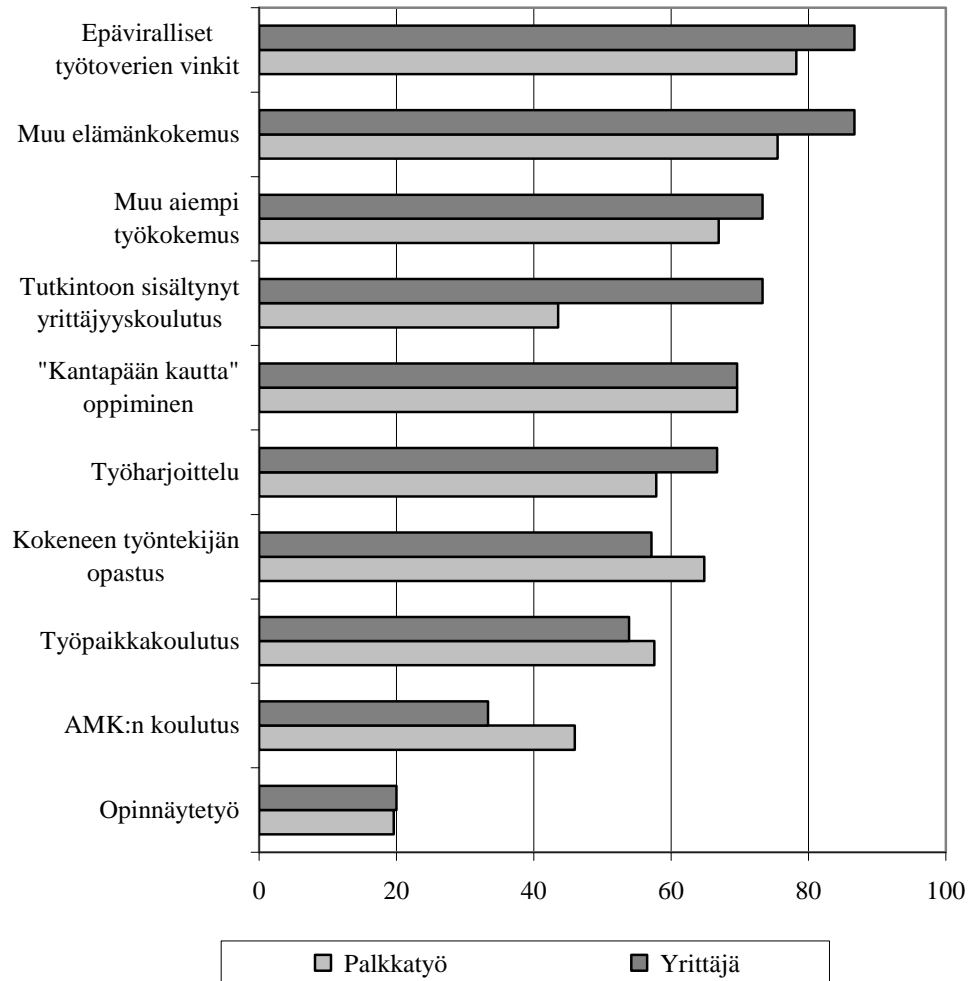
Vaikka ongelmia työelämäyhteyksissä onkin ollut vastaajien mukaan, kaiken kaikkiaan kolme viidestä on sitä mieltä, että työelämän vaatimukset on huomioitu hyvin opetuksen sisällöissä. Nykyisistä yrittäjistä jonkin verran harvempi, kaksi viidestä arvioi näin.

6.4 Ammattitaidon lähteet

Varsin keskeinen koulutuksen ja työn välisiin mekanismeihin liittyvä kysymys on, missä määrin koulutuksessa voidaan siirtää sellaisia kykyjä, joita tarvitaan työmarkkinoilla. Valmistuneilta kysyttiin eri tekijöiden tärkeyttä heidän käytännön ammattitaitonsa lähteenä.

Mitenkään yllättävää ei ole, että itse ammattikorkeakoulun koulutus sijoittuu valmistuneiden arvioissa varsin alhaiselle sijalle ammattitaidon lähteenä. Yrittäjistä hieman yli kolmannes ja palkkatöissä olevista vajaa puolet arvosti ammattitaitonsa lähteenä AMK:n koulutusta. Tutkinto on avannut ovia tiettyihin

tehtäviin, mutta itse ammatissa tarvittavat taidot tulevat osaksi jostain muualta kuin koulutuksesta. Varsinkin työtovereiden epävirallisia vinkkejä, muuta elämäkokemusta sekä aikaisempaa työkokemusta arvostetaan ammattitaidon lähteinä sekä yrittäjien että palkkatyöläisten keskuudessa. Myös yrittäjäyiskoulutuksen kannalta tulos on positiivinen, yrittäjistä kaksi kolmesta pitää sitä tärkeänä ammattitaidon lähteenä. Palkkatöissä oleville eli enemmistölle sillä on jonkin verran vähemmän merkitystä.



Kuvio 17. Yrittäjiksi ja palkkatyöhön sijoittuneiden käytännön ammattitaidon lähteet (%).

Myös kokeilun ja erehdyksen kautta eli kantapään kautta oppiminen on toiminut ammattitaidon lähteenä sekä yrittäjille että palkkatöissä oleville. Koulutukseen

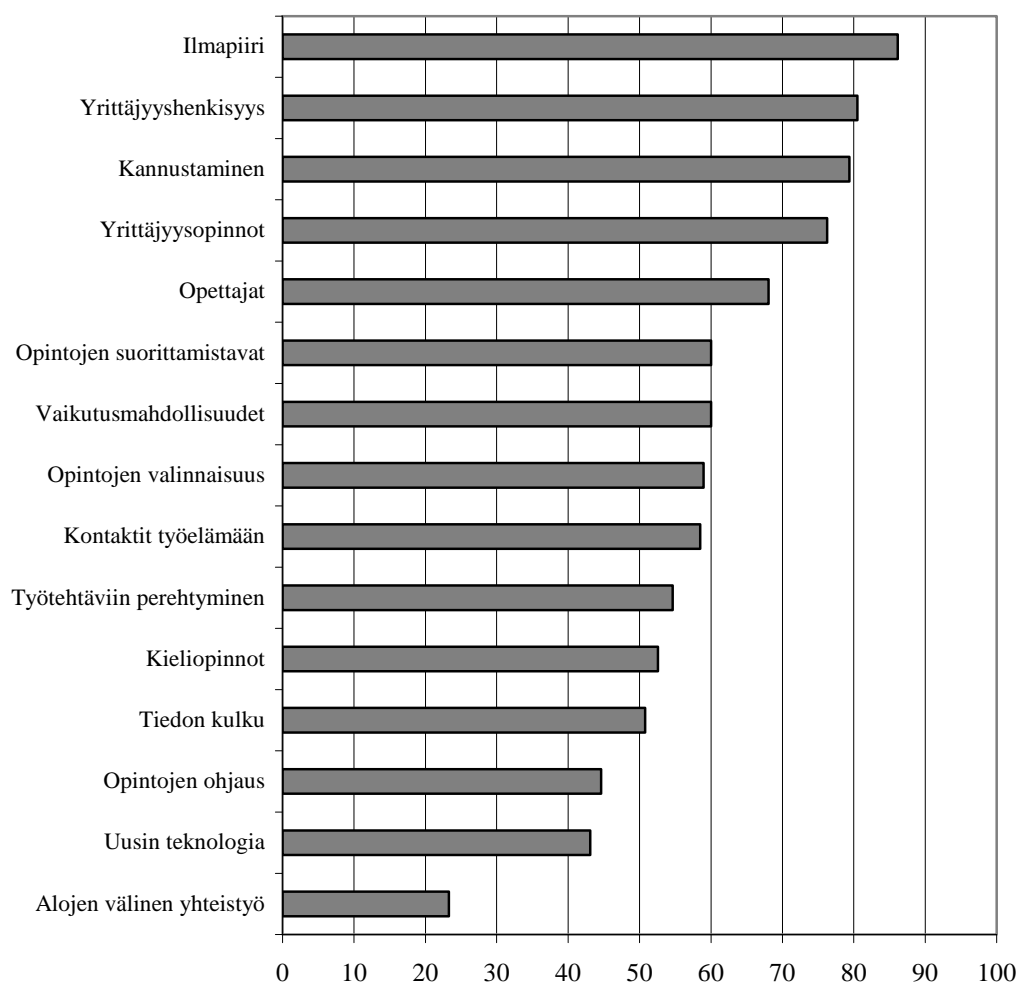
liittynyttä työharjoittelua ammattitaidon lähteenä arvosti noin kolme viidestä palkkatyössä olevasta. Yrittäjille sen merkitys on jonkin verran suurempi. Noin neljännes valmistuneista olikin ollut työharjoittelussa joko omassa yrityksessä tai perheyrityksessä. Hieman yli puolet vastanneista arvioi myös kokeneen työntekijän opastuksen ja työpaikkakoulutuksen tärkeinä ammattitaidon lähteinä.

Ammattitaidon lähteenä vähiten tärkeäksi arvioitiin opinnäytetyön tekeminen, vaikkakin sen kytkeminen työelämään olikin sujunut oppilaitoksissa valmistuneiden mukaan varsin hyvin. Sekä palkkatöihin että yrittäjäksi sijoittuneista ainoastaan yksi viidestä katsoi, että opinnäytetyön tekeminen olisi tärkeää käytännön ammattitaidon kannalta. Vastanneista kaksi viidestä oli tehnyt opinnäytetyön liittyen yrityksen tai perheyrityksen toimintaan tai tarpeisiin. Varsinkin Tiimiakatemia miehet olivat kunnostautuneet tässä suhteessa. Kaiken kaikkiaan monille opinnäytetyö tarkoittaa vain pakollista tutkinnon osa, josta suoriutumisen jälkeen saadaan todistus käydystä koulutuksesta.

Huomattakoon myös, että osalle yrittäjistä AMK-tutkinto ei ollut tarjonnut tarpeeksi yrittäjyyteen liittyvää koulutusta. Kaksi viidestä nykyisistä ja entisistä yrittäjistä oli osallistunut yrittäjille suunnattuihin kehittämissohjelmiin tai teemakoulutuksiin ammattikorkeakoulututkinnon lisäksi. Kaiken kaikkiaan koko aineistosta lähes joka viides oli osallistunut yrittäjille suunnattuihin kehittämissohjelmiin, teemakoulutuksiin tai ammattikorkeakoulujen ulkopuolisten, kuten TE-keskusten järjestämille kursseille. Suurin osa kursseille osallistuneista ovat entisiä tai nykyisiä yrittäjiä, mutta kursseja ovat käyneet sellaisetkin, jotka eivät ole sittemmin yrittäjäksi ryhtyneet.

6.5 Tyytyväisyys koulutukseen liittyviin tekijöihin

Valmistuneilta myös kysyttiin, miten erilaiset koulutukseen liittyvät tärkeät ulottuvuudet olivat heidän mukaansa onnistuneet eli kuinka tyytyväisiä he olivat esimerkiksi oppilaitoksen yrittäjyyshenkisyteen (kuvio 18).



Kuvio 18. Koulutukseen liittyviin tekijöihin tyytyväisten osuus (%).

Valmistuneet olivat tyytyväisiä oppilaitoksien ilmapiiriin ja yrittäjyysshenkisyyteen. Myös yrittäjyyteen kannustaminen on sujunut valmistuneiden mukaan molemmissa yksiköissä. Vaikka yrittäjyysopinnoista oli löytynyt myös kritisoitavia aiheita, pääsääntöisesti suurin osa olivat tyytyväisiä myös yrittäjyysopintojen sisältöön ja laajuuteen. Opettajien toimintaan, taitoihin ja asenteisiin osoitti tyytyväisyytensä 70 prosenttia vastanneista, mutta opintojen suorittamistavat, opiskelijoiden vaikutusmahdollisuudet, opintojen valinnaisuus, kontaktit työelämään sekä yrittäjiin ja yrittäjien käytännön työtehtäviin perehdyttäminen jakoivat enemmän vastaajien mielipiteitä. Myöskin kieliopintoihin, oppilaitoksen tiedonkulkuun, opintojen ohjaukseen, uusimman teknologian esittelyyn ja käyttöön oltiin vähäisemmässä määrin tyytyväisiä. Alojen väliseen yhteistyöhön ja ”poikkitieteellisyyteen” ainoastaan joka viides oli tyytyväinen.

Oppilaitosten välillä tosin oli selviä eroja tyytyväisyydessä koulutuksen eri ulottuvuuksiin. Yrittäjyyden yksikössä valmistuneet olivat tyytyväisempiä verrattuna Tiimiakatemiasta valmistuneisiin opintojen ohjaukseen, kieliopintoihin ja opettajien toimintaan, taitoihin ja asenteisiin. Tiimiakatemiassa valmistuneet olivat tyytyväisempiä opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksiin, yrittäjien käytännön työtehtäviin perehtymiseen, kontakteihin työelämään ja yrittäjiin, opintojen sekä opintojen suorittamistapojen valinnaisuuteen.

Se, miten opintoja voitaisiin kehittää, on monimutkainen juttu. Useat vastaajat olivat pohdiskelleet hyvinkin paljon ammattikorkeakoulujen yrittäjyyskoulutuksen merkitystä uralleen ja suomalaiselle taloudelle, mutta varsinaisesti hyvin harvat toivat esille itse opintoihin liittyviä kehittämistoimenpiteitä. Vuonna 1977 syntynyt, kyselyhetkellä päätoimisesti opiskeleva mies kirjoitti seuraavasti:

”Mielestäni yrittäjyyttä täytyy kouluttaa Suomessa, mutta ammattikorkeakoulussa se ei saa olla pääaineena siten, että loppujen lopuksi opiskelija ei osaa mitään muuta. Yrittämisellä sinänsä ei

kuitenkaan moni pysty elantoaan ansaitsemaan, vaan täytyy osata markkinointia tai jotain muita taitoja, joita pystyy myymään asiakkaille”.

Aivan samasta aiheesta kertoi myös joensuulainen lehtori, joka oli jo pidempään ollut mukana yrittäjäyyskoulutuksessa. Hänen mukaansa ensimmäisiä yrittäjäkursseja järjestettiin niin, että painotettiin ainoastaan yrittäjäyysä, ei yrittämisen sisältöjä eli yrittämisen lisäksi tarvittavaa ammattitaitoa eri aloilla. Lehtorin mukaan kyseisellä menetelmällä ei synny yrittäjiä. Toinen parannusehdotus tuli kyselyhetkellä työvoimakoulutuksessa olevalta vuonna 1979 syntyneeltä naiselta:

”Amk:ssa pitäisi olla enemmän työharjoittelua ja erilaisia projekteja yritysten kanssa. Tradenomit yms. muut opiskelijat eivät saa töitä valmistumisen jälkeen, koska ei ole oman alan työkokemusta! Enemmän kisälli–oppipoika-toimintaa kouluihin. Yritykset oppisivat tuntemaan nuoret, jotka ovat yrityksessä ja ehkä ottaisivat heidät töihin valmistumisen jälkeen. Ja ehkä kannattasi Opetushallituksen seurata, millä aloilla tulee tulevaisuudessa työvoimapula ja jo yläastelaisille suosittelisi näitä töitä. Ihmiset haluavat opiskella alaa, jolla on töitä tiedossa. Kukaan ei halua työttömyyskortistoon!”

Kyseinen kirjoittaja siis toivoi ehdottomasti enemmän työharjoittelua sisällytettäväksi opintoihin, toisaalta yritysten kanssa yhteistyön tekemisen lisäämistä. Myös kyselyhetkellä palkkatyössä toimiva vuonna 1955 syntynyt mies kirjoitti, että hän olisi halunnut huomattavasti enemmän yhteistyötä oppilaitoksien sekä menestyvien yritysten välille. Kirjoittaja myös totesi sen, että kenties yrittäjillä aika ja kiinnostus eivät riitä yhteistyön tekemiseen ja luennointiin oppilaitoksissa, mutta esimerkiksi Uumajan yliopistossa yhteistyö yliopiston ja yrittäjien välillä toimi erinomaisesti.

6.6 Oppia yrityshautomosta?

Kummassakin yksikössä on mahdollisuus osallistua yrityshautomotoimintaan osana koulutusta, mutta ainoastaan yksi viidestä oli ilmoituksensa mukaan hyödyntänyt näitä palveluja. Lähes kaikki yrityshautomotoimintaan osallistuneista olivat opiskelleet Tiimiakatemiassa, ainoastaan kaksi yrittäjyyden yksikössä. Kaikista niistä, jotka toimintaan olivat osallistuneet, viidennes toimi yrittäjänä kyselyhetkellä. Toisin sanoen kolme neljästä nykyisestä yrittäjästä oli kypsytellyt toimintasuunnitelmiaan yrityshautomossa. Myös muutama kyselyhetkellä jo yritystoiminnan kannalta lähes valmiita suunnitelmia omaava oli käynyt ottamassa vauhtia yrittäjyydelle hautomosta. Lähes kaikki arvioivat saaneensa ainakin joitain hyötyjä hautomotoiminnasta. Yrityshautomo oli tarjonnut tukea, turvaa ja yhteisöllisyyden tunnetta, mutta myös vertaistukea ja neuvoja kokeneemmilta opiskelijoilta. Muutamien mukaan hautomotoiminta lisäsi itsevarmuutta, luottamusta sekä uskoa yrittäjyyteen.

Käytännön toimien kannalta yrityshautomosta oli saatu apua liiketoimintasuunnitelman laatimiseen, taloudellista tukea, mahdollisuutta kokeilla yrittäjyyttä, kontakteja asiakasverkostoon ja muihin yrittäjiin, markkinointikanavia sekä käytännön kokemusta projektityöskentelystä.

6.7 Koulutuksen merkitys yrittäjäuralla menestymiseen

Yrittäjänä toimineista kolme viidestä arvioi, että yrittäjyyskoulutus on auttanut menestymään yrittäjän uralla. Varsinkin kyselyhetkellä yrittäjänä toimineista, kahta lukuun ottamatta, kokivat yrittäjyyskoulutuksen merkityksen positiiviseksi uralla menestymisen kannalta.

Näistä, jotka arvioivat yrittäjyyskoulutuksesta olevan apua yrittäjän uralla menestymiseen, perustelivat vastauksiaan sillä, että koulutus oli sisältänyt aineita tai aiheita, jotka olivat auttaneet. Tällaisia yrittäjän menestymiselle tärkeiksi

aineiksi mainittiin perusteluissa muun muassa talouteen, laskentatoimeen ja kirjanpitoon liittyvät aineet, kieliopinnot, yrittäjyyden teoria ja yrittäjyyteen liittyvä kirjallisuus, markkinointi ja juridiikka. Lisäksi auttavina asioina mainittiin koulutuksen aikana luodut verkostot ja kontaktit, tekemällä oppiminen ja käytännön harjoittelu. Muutaman mukaan koulutus oli antanut valmiudet toimia menestyvänä yrittäjänä tarjoamalla sekä henkistä kasvua että yrittämisessä tarvittavien luonteenpiirteiden kehittymistä. Lisäksi koulutuksen aikana oli huomattu esimerkiksi, että *”olet oman onnesi seppä, itse teet sen mahdolliseksi, tarvitset muiden apua, joudut oppimaan koko ajan. mutta itse kannat vastuun”* (nainen, osa-aikatyö, 1971).

Kaksi viidestä koki, että yrittäjyyskoulutus ei ollut auttanut menestymään yrittäjän uralla. Osa perusteli vastaustaan sillä, että heillä ei ollut yritystoimintaa kyselyhetkellä tai että yrittäjäksi ryhtyminen yrityksistä huolimatta ei ollut onnistunut, kuten mainitsee kyselyhetkellä osa-aikatoissa oleva vuonna 1965 syntynyt nainen:

”Hain starttirahaa kurssin käytyä, työkkäri sanoi, että luon epäedullisen kilpailun paikkakunnallani. Nyt ei ole edes vastaavaa liikettä koko kaupungissa.”

Muutamien mukaan yrittäjyyskoulutus ei ollut tarjonnut käytännön tietoja yrittäjyydestä:

”Koulutus ei ole tuonut konkreettista ’kovaa’ osaamista lisää” (mies, palkkatyö, 1982)

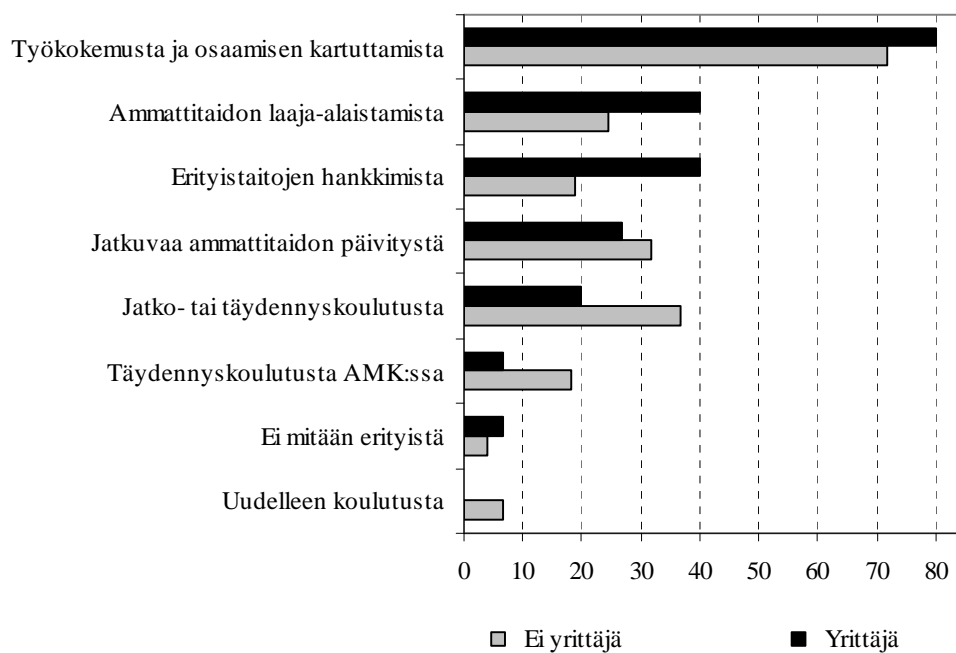
”En ole enää yrittäjä – yrittäjyyskoulutuksessa ei käyty läpi sellaisia asioita, jotka olisivat auttaneet menestymään yrittäjänä” (nainen, palkkatyö, 1975)

”Liian teoreettista” (mies, palkkatyö, 1977)

Osa vetosi johonkin muuhun syyhyn, kuten siihen, ettei ole yrittäjätyyppiä. Toisaalta yrittäjänä menestyminen katsottiin tulevan työn tuloksista, ei koulutuksesta tai että koulutus oli lisännyt ymmärrystä ja avartanut näkemystä yrittäjyydestä ja yhteiskunnasta.

7 TULEVAISUUDEN TARPEET

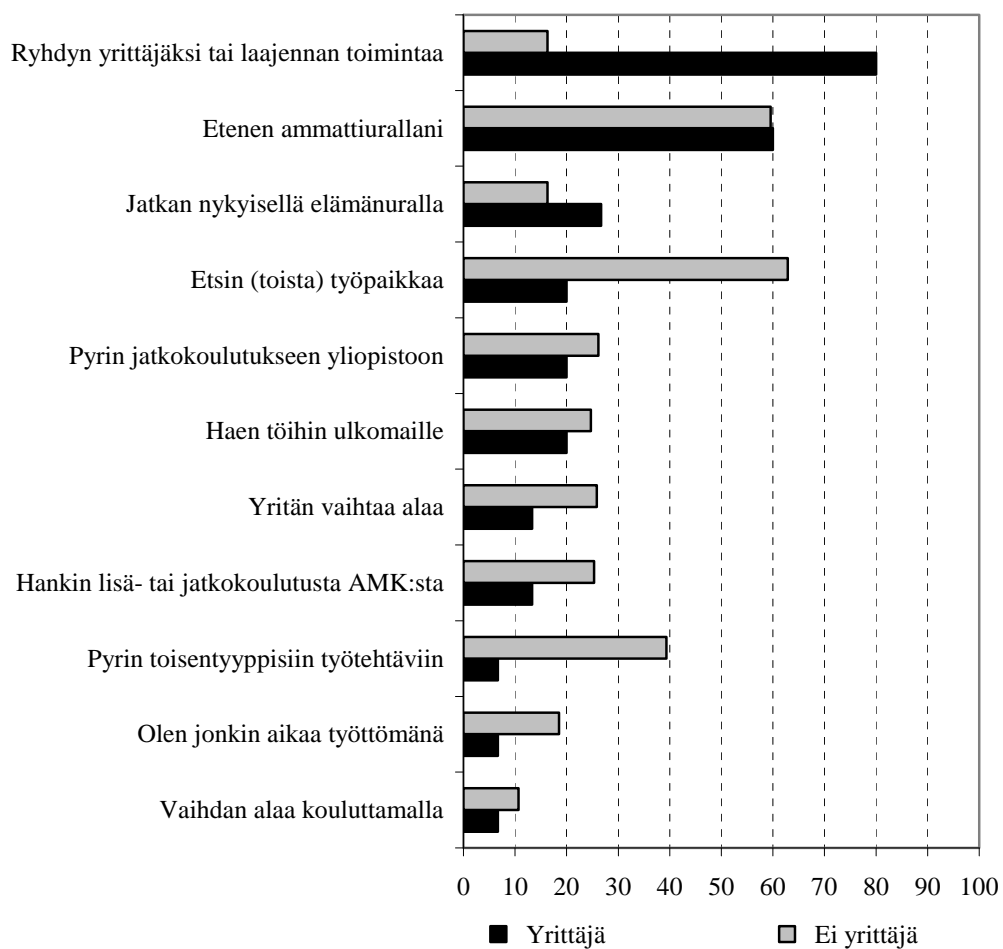
Valmistuneilta kysyttiin, mitä he kokevat tarvitsevansa pitkällä tähtäimellä menestyäkseen työelämässä. Erilaisia vaihtoehtoja oli yhdeksän, joista vastaaja valikoi ympyröimällä itselleen sopivimmat vaihtoehdot. Kolmen vaihtoehdon kohdalla vastaajia pyydettiin täydentämään valintaansa täsmentämällä vastausta siitä, millaisia erityistaitoja, uudelleen koulutusta tai muuta valmistunut kokee tarvitsevansa menestyäkseen työelämässä pitkällä tähtäimellä.



Kuvio 19. Työelämässä menestymisen eväät pitkällä tähtäimellä yrittäjien ja yrittäjinä toimimattomien mukaan (%).

Sekä yrittäjistä ja niistä, jotka eivät koskaan olleet yrittäjinä toimineet, valta-osa koki tarvitsevansa työelämässä menestymistä varten työkokemusta ja osaamisen kartuttamista sen kautta. Tätä mieltä oli peräti neljä viidestä yrittäjästä. Yrittäjistä kaksi viidestä kaipasi myös ammattitaidon laaja-alaistamista eri alojen kursseilla sekä erityistaitojen hankkimista. Yrittäjinä toimimattomista lähes kaksi viidestä haaveili jatko- tai täydennyskoulutuksesta yliopistossa ja lähes yhtä moni koki tarvitsevansa jatkuvaa ammattitaidon päivitystä kursseilla. Varsin pieni osa valmistuneista kaipasi tulevaisuudessa täydennyskoulutusta ammatti-
korkeakoulussa tai uudelleen koulutusta. Toisaalta varsin harva valmistunut koki, ettei tarvitsisi mitään erityistä työelämässä menestymisen suhteen.

Vastaajilta kysyttiin myös, miten todennäköisesti he arvelevat erilaisten uravaihtoehtojen toteutuvan lähitulevaisuudessa noin viiden vuoden kuluessa. Kyseinen patteristo mittaa enemmänkin vastanneiden toiveita tulevaisuuden suhteen kuin todellisia vaihtoehtoja, mutta antaa kuitenkin jonkin näköisiä suuntaviivoja siitä, miten valmistuneet ovat orientoituneet tulevaisuuden uransa suhteen.



Kuvio 20. Yrittäjien ja yrittäjinä toimimattomien käsitykset eri seikkojen todennäköisyydestä lähitulevaisuudessa (noin viiden vuoden kuluessa, %).

Vaikka tuloksista on tullut varsin selväksi, että kannattavuusarvion ja ansiotason perusteella ainoastaan viisi yrittäjää voitiin määritellä menestyviksi, kukaan

yrittäjistä ei ollut valmis lopettamaan yritystoimintaa viiden vuoden kuluessa¹². Toivo yrityksen menestymisestä ja kannattavuudesta tulevaisuudessa kannustaa heitä jatkamaan yrittäjinä. Lähes kaikki yrittäjät visioivat laajentavan toimintaansa. Niistä puolestaan, jotka eivät ole vielä yrittäjiksi ryhtyneet, noin 16 prosenttia arvioi ryhtyvänsä yrittäjäksi viiden vuoden kuluessa. Näin ollen voi olla mahdollista, että niiden kahdeksan prosentin lisäksi, joilla oli kyselyhetkellä jo melko valmiit suunnitelmat, muutama muukin aineistossa mukana olevista ryhtyy yrittäjäksi. Yrityksen toimintaa kukaan ei aikonut lopettaa, mutta muutama nykyisistä yrittäjistä suunnittelee jo alansa tai ammattinsa vaihtamista. Aika harva aikoo jatkaa kyselyhetken elämänuralla tulevaisuudessa.

¹² Vastanneilta siis kysyttiin myös, miten todennäköisinä he pitävät sitä, että lopettaisivat yritystoiminnan. Kukaan kyselyhetkellä yritystoiminnassa mukana oleva ei aikonut lopettaa toimintaansa viiden vuoden kuluessa. Vaihtoehtoa ei ole esitetty kuviossa 20.

8 KOULUTUKSEN KAUTTA YRITTÄJÄKSI?

Tässä raportissa on käsitelty yrittäjyyskoulutuksen merkitystä yrittäjäksi ryhtymisessä. Viitekehys työlle on varsin käytännöllinen ja koulutussosiologinen. Ekspansiivisen koulutuspolitiikan keskeinen kiinnostuksen kohde, työllistyminen tai työllistyvyys, nähdään osana laajempaa koulutukseen ja edelleen työmarkkinoille valikoitumisen prosessia. Se, ketkä alun perin hakevat ja pääsevät johonkin koulutukseen, määrittää osaltaan myös lopputulosta. Oleellista on myös se, mitä koulutus antaa tai tuottaa eli työmarkkinoille sijoittumisessa sekä menestymisessä tarvittavia asenteita, taitoja ja tietoja. Miten esimerkiksi valmistuneet kokevat sen, mitä koulutus antaa tai miten he koulutusta pystyvät hyödyntämään pyrkimyksissään yrittäjäuralle. Tutkimuksessa on analysoitu yrittäjyyskoulutuksen tuloksia sekä määrällisin että laadullisin mittarein.

Tutkimuksen kohderyhmänä ovat Tiimiakatemiasta sekä yrittäjyyden yksiköistä vuosina 2001–2005 valmistuneet (yhteensä 406). Kyseiset yksiköt ovat Suomessa ammattikorkeakoulujen yhteydessä tunnetuimmat yrittäjyyteen erikoistuneista yksiköistä ja täten edustavat otoksena sitä, mitä yrittäjyyskoulutus ammattikorkeakouluissa parhaimmillaan voisi olla. Vastausprosentti yhden karhukierroksen jälkeen tammikuussa 2006 oli 48, eli vastanneita oli yhteensä 195. Vastanneista 65 prosenttia oli naisia. Vastanneiden joukko ei sinänsä poikkea muista ammattikorkeakoulutetuista pohjakoulutuksensa perusteella. Valtaosa oli hakeutunut koulutukseen lukiotutkinnolla ja ilman suurempia työelämäkokemuksia. Noin kolmanneksella oli taustallaan ammatillinen perustutkinto. Näistä tutkinnoista selvästi suosituimmat olivat merkonomien tai kaupan alan perustutkinto. Voi olla siis mahdollista, että varsin moni on hakeutunut koulutukseen sen vuoksi, että tarjolla on ollut tradenomien tutkinto.

Vastaajat eroavat taustojensa perusteella keskivertoammattikorkeakoululaisesta. Reilu kolmannes yrittäjyyden yksiköihin hakeutuneista tulee perheistä, joissa sekä

isä että äiti tai jompikumpi vanhemmista toimii tai on toiminut yrittäjänä. Normaalisti ammattikorkeakouluissa opiskelleista yrittäjäperhetausta on joka kymmenesosalla ja hieman keskimääräistä useammin hallinnon ja kaupan alalla (Mikkola & Nurmi 2001). Yrittäjyystaustan lisäksi suurimmalla osalla oli jo koulutukseen hakeutuessaan varsin positiivinen käsitys yrittäjyydestä, joka vain vahvistui koulutuksen aikana. Miehistä 72 prosenttia haaveili yrittäjyydestä jo koulutusta aloittaessaan, naisista kaksi viidestä.

Aineistosta on löydettävissä kaksi varsin mielenkiintoista juonta. Ensimmäinen juoni liittyy siihen, että vaikka valmistuneet ovat taustaltaan potentiaalista yrittäjäjoukkoa, kyselyhetkellä yrittäjäksi oli päätenyt ainoastaan kahdeksan prosenttia. Lisäksi kahdeksan prosenttia vastanneista raportoi, että heillä oli melko valmiit suunnitelmat yrittäjyyteen. Tiimiakatemiasta selvästi useampi on ryhtynyt yrittäjäksi, toisaalta yrittäjyyden yksiköstä valmistuneet ovat paremmin sijoittuneet palkkatöihin. Tosin kaikista palkkatöihin sijoittuneista noin puolet työskentelee tehtävissä, jotka aikaisemmin eivät ole olleet korkeakoulutettujen työtehtäviä. Yrittäjäksi ryhtymiseen, ei ainakaan tämän aineiston perusteella, ole vaikuttaneet muut tekijät, kuten pohjakoulutus ennen opintojen aloittamista, ylioppilastutkinnon arvosanat tai vanhempien yrittäjyys sinänsä. Vanhempien yrittäjätausta selittää oppilaitoksiin hakeutumista, mutta ei itse yrittäjäksi ryhtymistä. Päinvastoin totutusta poiketen, yrittäjäksi ryhtyneistä neljä viidestä tulee perheistä, joissa ei ole ollut yrittäjyyttä. Myöskään vanhempien koulustaustalla ei ole yhteyttä yrittäjyyteen, mutta sillä näyttäneen olevan yhteyttä oppilaitokseen hakeutumisessa. Tiimiakatemiassa naisista keskimääräistä useampi tulee matalan koulutustason perheistä. Sosiaalinen tausta on yhteydessä myös ammattiasemaan. Korkeakoulutetuista perheistä tulevista jonkin verran useampi on sijoittunut johtotehtäviin. Toisaalta akateeminen perhetausta ehkäisee jonkin verran sijoittumista suorittavaan työhön.

Verrattuna yrittäjyyden yksiköistä yrittäjäksi ryhtyneiden määriä vuosina 2000–2004 ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden yrittäjien määriin vuoden 2004

lopussa, yrittäjämäiset yksiköt ovat onnistuneet kasvattamaan yrittäjäksi lähteneiden osuutta useilla prosenttiyksiköillä. Toisaalta huomioiden kohderyhmän varsin yrittäjämäinen tausta, herää kysymys, miksei koulutuksen jälkeen useampikin olisi voinut päätyä yrittäjäksi? Ensimmäiseksi tulee huomioida aineiston poikkileikkauksen omainen luonne. Konkreettista tietoa siitä, kuinka moni loppujen lopuksi pidemmällä aikatahtimella sijoittuu yrittäjäksi tai lopettaa yritystoiminnan, ei ole. Tosin kysyttäessä valmistuneilta pidemmän aikavälin suunnitelmia, niistä, jotka kyselyhetkellä eivät toimineet yrittäjinä, ainoastaan noin 16 prosenttia suunnitteli ryhtyvänsä yrittäjäksi. Tulos kertoo siitä, että koulutuksen kautta yrittäjyyden ovet eivät kaikille halukkaille avaudu. Pelkkä tahtotila tai aikomus yrittäjäksi ryhtymisessä ei riitä. Monet kokeilevat yrittäjyyttä koulutuksen aikana, mutta valmistuttuaan siirtyvät palkkatöihin. Aineistossa on myös monia, jotka ovat saaneet yritystoiminnastaan positiivista palautetta kannustaen heitä jatkamaan. Aineistossa on myös niitä, jotka ovat lopettaneet oikean yrityksen eivätkä vain opintoihinsa liittynyttä kokeilua. Matkan varrella koetut pettymykset ja yritystoiminnan kariutuminen ovat muuttaneet alun perin innokkaiden yrittäjien käsityksiä yrittäjyydestä. Aineistossa peräti neljännes on toiminut jossain vaiheessa yrittäjänä, sisältäen myös nykyiset yrittäjät. Voidaan siis todeta, että harvemmat ovat saaneet aikaiseksi pidempiaikaista yrittäjyyttä. Tosin ne, jotka yrittäjinä kyselyhetkellä toimivat, suunnittelevat laajentavansa toimintaa viiden vuoden kuluessa. Yrittäjäksi ryhtyminen voi olla helpohkoa, mutta menestyminen ei. Kaiken kaikkiaan kyselyhetken yrittäjistä noin kolmannes voitiin tutkimuksessa käytettyjen kriteerien avulla arvioida menestyviksi. Enemmistö sijoittuu yritystoimintansa huonosti kannattavaksi arvioineisiin, korkeintaan 1200 euroa kuukaudessa ansaitseviin. Yllätys ei myöskään ole, että yrittäjät ansaitsivat keskimäärin jonkin verran vähemmän kuin palkkatyössä olevat. Korkeakoulutettujen, tosin akateemisten ansaintaa koskevan tutkimuksen mukaan yrittäjien keskimääräiset ansiot Suomessa ovat hieman pienemmät, niiden keskihajonta on suurempi, koulutuksen ja tulojen välinen korrelaatio pienempi ja työaika pidempi kuin palkansaajilla (aineisto kattoi vuodet 1999–2002). (Kauhanen 2004.) Aineiston harvat naisyrittäjät tosin

menestyivät varsin hyvin ansioilla mitaten, mutta todella pienen aineiston perusteella mitään yleistystä ei voi tehdä. Voi olla toki mahdollista, että sukupuoli sinänsä ei ole este yrittäjänä menestymiselle.

Aineistosta ei löytynyt viitteitä siitä, että yrittäjät olisivat hankkineet enemmän koulutuksellista pääomaa (tutkintoja) verrattuna muihin. Sukupuolen astuessa kuvaan, miesyrittäjistä 73 prosentilla ei ollut ammattikorkeakoulututkinnon lisäksi muita tutkintoja, eikä kukaan ollut kyselyhetkellä opiskelemassa. Naisyrittäjistä, joita aineistossa oli 4 kappaletta, kaksi oli suorittanut ammattikorkeakoulututkintonsa lisäksi jonkin muun tutkinnon ja kaksi suoritti kyselyhetkellä tutkintoa. Todennäköisesti miehet, jotka yrittäjiksi halajavat, eivät niinkään luota koulutukseen menestymisen eväänä, vaan enemmänkin työn kautta saatuun kokemukseen. Tämän totesi myös vuonna 1977 syntynyt yrittäjämies:

”Ei koulussa opittua tietoa tajua/ymmärrä ennen kuin on konkreettisesti työssä kokenut/oppinut. Monesti on tullut ahaa-elämyksiä, ai tätäkö se opettaja yrittikin opettaa!”

Tarkasteltaessa valmistuneiden ammattitaidon lähteitä, yrittäjistä hieman yli kolmannes ja palkkatöissä olevista vajaa puolet arvosti ammattitaitonsa lähteenä AMK:n koulutusta. Tutkinto on avannut ovia tiettyihin tehtäviin, mutta itse ammatissa tarvittavat taidot tulevat osaksi jostain muualta kuin koulutuksesta. Varsinkin työtovereiden epävirallisia vinkkejä, muuta elämänkokemusta sekä aikaisempaa työkokemusta arvostetaan ammattitaidon lähteinä sekä yrittäjien että palkkatyöläisten keskuudessa.

Mielenkiintoinen piirre aineistossa on myös se, että niistä kahdeksasta, jotka olivat jo ennen ammattikorkeakouluun hakeutumista suorittaneet yrittäjä-tutkinnon, kukaan ei ollut sijoittunut yrittäjäksi tai toiminut koskaan yrittäjänä. Tosin kaksi heistä oli miettinyt yrittäjyyttä silloin tällöin ja kahdella oli melko valmiit suunnitelmat yrittäjyydestä, mutta ei varsinaisesti yritystä.

Toinen aineiston juoni liittyy siihen, että yrittäjistä 75 prosenttia on miehiä. Vaikka koulutukseen hakeutuneista selvästi suurempi osuus on naisia, osuudet kääntyvät päinvastaisiksi tarkasteltaessa yrittäjien sukupuolijakaumaa. Kaiken kaikkiaan naisista kolme prosenttia on ryhtynyt yrittäjäksi koulutuksen jälkeen, miehistä 16 prosenttia. Lisäksi kahdeksan prosenttia vastanneista raportoi, että heillä on melko valmiit suunnitelmat yrittäjyyteen. Naisista kolmella prosentilla ja miehistä 18 prosentilla. Yrittäjyyden yksiköistä yrittäjäksi ryhtymistä selittää aineiston perusteella selvimmin sukupuoli. Miehillä on noin kuudenkertainen todennäköisyys ryhtyä yrittäjäksi verrattuna naisiin. Korkeammin koulutettujen yrittäjyys on Suomessa, kuten monissa muissa Euroopan maissa varsin miesvaltaista, eikä yrittäjyyteen liittyvä koulutus tätä jakaumaa taida kovin helposti muuttaa. Osa naisista on luopunut yrittäjyydestä, koska he ovat kokeneet epävarmuutta omien kykyjensä ja taitojensa suhteen. Naiset voivat päätyä kokeilun jälkeen myös tulokseen, etteivät omaa tarpeeksi ”yrittäjämäistä luonnetta” tai he asettavat perheensä etusijalle arvioidessaan yrittäjäksi ryhtymisen mahdollisuuksia. Myös resurssipula eli taloudellisten pääomien puute tai niiden vaikea löytäminen asettavat ehtoja sekä yrittäjyyttä suunnitteleville miehille että naisille.

Yrittäjyyskoulutus voi edistää miesten yrittäjyyttä ja varsinkin sellaisten, jotka ovat yrittäjyydestä haaveilleet jo opintoihin hakeutuessaan. Koulutuksen ongelma puolestaan on, ettei se ole edistänyt naisten yrittäjyyttä. Toisekseen olisi varsin mielenkiintoista tietää, kuinka moni näistä valmistuneista olisi ryhtynyt yrittäjäksi ilman varsinaista pidempiaikaista koulutusta. Joidenkin päätelmien mukaan ammattikorkeakoulusta päätyy aina yhdestä kahteen prosenttia yrittäjäksi, vaikka heitä yritettäisiin estellä. Varsinkin ne miehet, jotka yrittäjiksi ovat ryhtyneet, eivät ole kuluttaneet koulutusjärjestelmän tarjoamia palveluksia, eivätkä välttämättä näe kovinkaan paljon hyötyjä koulutuksesta yrittäjäuralle. Naiset puolestaan kasaavat itselleen koulutusta, mutta eivät siitäkään huolimatta päädy yrittäjäksi.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Ahola, S. & Silvennoinen, H. 1999. Towards New Understanding of School-to-Work Transitions. In: O. Kivinen, H. Silvennoinen & P. Puustelli (ed.): *Work-Based Learning. Prospects and Challenges*. Ministry of Education.

Aldrich, H.E. & Zimmer, C. 1986. Entrepreneurship through Social Networks. In: D. Sexton & R. Smilor (ed.): *The Art and Science of Entrepreneurship*. Cambridge: Ballinger Publishing Company.

Aldrich, H.E. & Martinez, M.A. 2001. Many are Called, but Few are Chosen: An Evaluatory Perspective for the Study of Entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice* 25 (4), 41–57.

Blanchflower, D.G. 2000. Self-employment in OECD countries. *Labour Economics* 7, 471–505.

Blasko, Z., Brennan, J., Little, B. & Shah, T. 2002. *Access to what? Analysis of Factors determining graduate employability*. A report to the HEFCE. London: Centre for Higher Education Research and Information.

Blenker, P., Dresler, P., Faergemann, H.M. & Kjeldsen, J. 2004. Entrepreneurship education and university context. *Paper presented at the Conference Internationalizing Entrepreneurship Education and Training, IntEnt04, Napoli, Italy, July 5-7, 2004*.

Brennan, J., Kogan, M. & Teichler, U. 1996. Higher education and Work: A conceptual Framework. In: J. Brennan, M. Kogan & U. Teichler (ed.): *Higher Education and Work*. Higher Education Policy Series 23. London: Jessica Kingsley Publishers.

Brown, P. & Hesketh, A. 2004. *The Mismanagement of Talent. Employability and Jobs in the Knowledge Economy*. Oxford: University Press.

Cohen, L. & Musson, G. 2000. Entrepreneurial Identities: Reflections from Two Case Studies. *Organization* 7 (1), 31–48.

Dreisler, P., Blenker, P. & Nielsen, K. 2003. Promoting entrepreneurship – changing attitudes or behaviour? *Journal of Small Business and Enterprise Development* 10 (3), 383–392.

Elias, P., McKnight, A., Pitcher, J., Purcell, K. & Simm, C. 1999. *Moving on: graduate careers three years after graduation*. Higher Education Careers Service Unit-Department for Education and Employment-Institute for Employment Research-AgCAS. Manchester.

Galloway, L., Anderson, M., Brown, W. & Wilson, L. 2005. Enterprise Skills for the Economy. *Education & Training* 47 (1), 7-18.

Galloway, L. & Brown, W. 2002. Entrepreneurship Education at University: A Driver in the Creation of High Growth Firms? *Education + Training* 44 (8/9), 398-405.

Gibb, A. 1996. Entrepreneurship and Small business Management; Can we Afford to Neglect Them in the Twenty-first Century Business School? *British Journal of Management* 7 (4), 309–321.

Harju, J., Mäki, K., Paasio, K. & Pukkinen, T. 2004. Turun kauppakorkeakoululaisten yrittäjyysmotivaatio. Teoksessa: U. Hytti (toim.): *Yrittäjyyden kipinä yliopistoista? Tapaus Turun kauppakorkeakoulu*. Turun kauppakorkeakoulu, PK-Instituutti. Tampere: Esa Print Oy.

Henry, C., Hill, F.M. & Leitch, C.M. 2004. The Effectiveness of Training for New Business Creation. A Longitudinal Study. *International Small Business Journal* 22 (3), 249–271.

Honkanen, V. & Ahola, S. 2003. *Kulttuurin koulutus ja uudet urat. Ammattikorkeakouluista kulttuurialalta valmistuneiden koulutuskokemukset, työllistyminen ja yrittäjyys*. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 61. Turku: Digipaino.

Honkanen, V. 2004. *Yrittänyttä ei laiteta. Ammattikorkeakoulujen yrittäjyyskoulutuksen viisasten kiveä etsimässä*. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 63. Turku: Digipaino.

Hämäläinen, T. & Schienstock, G. 2001. *Transformation of the Finnish innovation system: A network approach*. Helsinki: Sitra.

Jensen, J.I. & Havnes, P.A. 2002. Public intervention in the entrepreneurial process. A study based on three Norwegian cases. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research* 8 (3), 173–187.

Julkunen, R., Nätti, J. & Anttila, T. 2004. *Aikanyrjähdys. Keskiluokka tietotyön puristuksessa*. Vastapaino: Tampere.

Julkunen, R. 2006. *Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu*. Stakes: Helsinki.

Kangasharju, A. & Pekkala, S. 2000. *Self-Selected Self-Employed: The Role of Education in Success*. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen työpapereita N:o 38. Helsinki: PPT.

Kauhanen, A. 2004. *Yrittäjien ansiot, työajat ja työkuormitus: Selvitys ekonomien ja insinöörien yrittäjyydestä*. Keskustelunaiheita No. 960. Helsinki: ETLA, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos.

Kirby, D.A. 2004. Entrepreneurship Education and Incubators: Pre-incubators, Incubators and Science Parks as Enterprise Laboratories. *Paper presented at the Conference Internationalizing Entrepreneurship Education and Training, IntEnt04, Napoli, Italy, July 5-7, 2004.*

Kivelä, P. 2002. *Ammattikorkeakouluopiskelijoiden suhtautuminen yrittäjyyteen. Ammattikorkeakoulussa opiskelevien arvot, asenteet ja intentiot yrittäjyyttä kohtaan sekä perhetaustan vaikutus niihin*. Pirkanmaan ammattikorkeakoulun julkaisusarja A. Tutkimukset ja selvitykset. Nro 3. Tampere: Pirkanmaan ammattikorkeakoulu.

Kivinen, O. & Ahola, S. 1999. Higher education as human risk capital. *Higher Education* 38 (3), 191–208.

Kivinen, O., Ahola, S. & Hedman, J. 2001. Expanding Education and Improving Odds? Participation in Higher Education in Finland in the 1980s and 1990s. *Acta Sociologica* 44 (2), 171–181.

Kivinen, O., Hedman, J. & Kaipainen, P. 2007. From Elite to Mass Higher Education. Educational Expansion, Equality of Opportunity and Returns to University Education. *Acta Sociologica* 50 (3), 231–237.

Kivinen, O., Nurmi, J. & Kanervo, O. 2002. *Maisteriopista työuralle. Suomalaiset korkeakoulutetut eurooppalaisessa vertailussa*. Koulutus- ja tiedepolitiikan osaston julkaisusarja 94. Helsinki: Opetusministeriö.

Kivinen, O. & Rinne, R. 1995. *Koulutuksen periytyvyys - Nuorten koulutus ja tasa-arvo Suomessa*. SVT, Education 1995:4. Statistics Finland.

Kovalainen, A. 1995. *At the margins of the economy: Women's self-employment in Finland*. Aldershot: Avebury.

Leskinen, P-L. 1999. *Yrittäjällä on elämä kiinni yrityksessä – Yrittäjyyskäsitteet ja niiden muutokset yrittäjäprojektin aikana*. Väitöskirja. Johtamisen laitos. Vaasan yliopisto.

Lorrain, J. & L. Dussault, L. 1988. Relation between psychological characteristics, administrative behaviors and success of founder entrepreneurs at the start-up stage. In: K.H. Vesper & W.E. Wetzel, Jr. (ed.): *Frontiers of entrepreneurship research: The proceedings of the Babson conference on entrepreneurship research*. Wellesley, MA: Babson College, 150–164.

Mansio, H. 1997. *Opetuksen vaikuttavuus yrittäjäksi ryhtymiseen ammattikorkeakouluissa*. Mercuria Business School. Sarja A:1 Tutkimukset. Helsingin kauppakorkeakoulu.

Mikkola, J. & Nurmi, J. 2001. *Ammattikorkeakoulussa asiantuntijaksi. Koulutuksen missio ja opiskelijan arki*. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 56. Turku: Painosalama Oy.

Mäki, K. 1999. *Akateemisten työnhakijoiden yrittäjyysmotivaatiotutkimus*. Yritystoiminnan tutkimus- ja koulutuskeskus, PK-Instituutti, Sarja B 3/1999. Turku: Turun kauppakorkeakoulu.

Mäki, K. & Vafidis, A. 2000. *Yrittäjyys ja sen edistäminen Turun kauppakorkeakoululaisten näkökulmasta*. Yritystoiminnan tutkimus- ja koulutuskeskus, PK-Instituutti. Sarja B 2/2000. Turku: Turun kauppakorkeakoulu.

OECD 2005. *OECD Factbook 2005*. Paris: OECD.

Opetusministeriö 1994. *Nuorisoasteen koulutuskokeilut ja ammattikorkeakoulukokeilut*. Koulutuskokeilujen seurantaryhmän loppuraportti. Opetusministeriön työryhmien muistioita 36:1994. Helsinki: Yliopistopaino.

Opetusministeriö. AMKOTA. Saatavana: <http://amkota.csc.fi:8080/>.

Paasio, K. & Pukkinen, T. 2006. *Korkeasti koulutettujen ammatinharjoittajana ja yrittäjänä toimiminen*. Selvitys AKAVAn jäsenistössä. PK-Instituutti. Turun Kauppakorkeakoulu.

Pulli, P. & Laine, S. 1991. *Yrittäjäkurssien seurantatutkimus*. Porin koulutus- ja tutkimuskeskus. Julkaisusarja Nro 6. Pori.

Rasmussen, E.A. & Sørheim, R. 2006. Action-based entrepreneurship education. *Technovation* 26 (2), 185–194.

Robinson, P.B. & Sexton, E.A. 1994. The Effect of Education and Experience on Self-employment success. *Journal of business Venturing* 9, 141–156.

Saarinen, T. & Silvennoinen, H. 1994. Hyvinkoulutettu työllistyy huonoinakin aikoina? Työllistyminen, tuloksellisuus ja laatu". Teoksessa: O. Kivinen (toim.): *Korkeakoulut valtiovallan ohjauksessa ja markkinavoimien vietävinä.. Koulutussosiologian tutkimuskeskus*. Turku: Turun yliopisto.

Schiller, B.R. & Crewson, P.E. 1997. Entrepreneurial Origins: A Longitudinal Inquiry. *Economic Inquiry* 35 (3), 67–79.

Schomburg, H. 2007. Causes of Professional Success of Highly Skilled Professionals. *European Journal of Education* 42 (1), 35–57.

Silvennoinen, H., Saarinen, T. & Hedman, J. 1998. Suurtyöttömyys ja vastavalmistuneen vaihtoehdot. *Kasvatus* 3 (29), 267–279.

Silvennoinen, H. 2002. Koulutus marginalisaation hallintana. Akateeminen väitöskirja. Helsinki: Gaudeamus.

Teichler, U. 1999. Research on the relationships between higher education and the world of work: Past achievements, problems and new challenges. *Higher Education* 38 (2), 169–190.

Tonttila, K. 2001. Mitä mieltä yrittäjyydestä? *Yliopistosta valmistuvien nuorten asenteet yrittäjyyteen ja itsensä työllistämiseen*. Helsingin yliopiston Tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia. Raportteja ja selvityksiä 36. Helsinki: Yliopistopaino.

Ukkonen, M. 2004. *Yrittäjyysmotivaatio ja yrittäjyysasenteet Helsingin kauppakorkeakoulun BSCBA –tutkinto-opiskelijoiden ja Mikkelin ammattikorkeakouluopiskelijoiden keskuudessa*. Mikkelin Business Campus publications. No. 36. Mikkelin: Helsingin kauppakorkeakoulu, Pienyrityskeskus.

Ylikerälä, J. 2005. *Yrityshautomokokemuksen vaikutukset tradenomiopiskelijän yrittäjäuran syntyyn ja kehittymiseen: yrityshautomotoiminta liiketalouden alan ammattikorkeakoulun yrittäjäkoulutuksessa*. Acta Universitatis oeconomicae Helsingiensis. A, 249. Helsingin kauppakorkeakoulu.

Wortman, M.S. 1987, 'Entrepreneurship: an integrating typology and evaluation of the empirical research in the field', *Journal of Management*, vol. 13, no. 2, pp. 259–279.

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuviot

Kuvio 1. Vastanneiden nykyinen asuinpaikkakunta opiskelupaikkakunnan mukaan (%).

Kuvio 2. Tutkimusasetelma.

Kuvio 3. Vastanneiden pohjakoulutus ennen opintojen aloittamista ammattikorkeakouluyksiköiden mukaan (%).

Kuvio 4. Suoritetut ammattitutkinnot ennen ammattikorkeakoulututkintoa (%).

Kuvio 5. Valmistuneiden työkokemuksen määrä yhteensä sekä opiskelualaan liittyvä työkokemus ennen ammattikorkeakouluun hakeutumista kuukausina.

Kuvio 6. Työkokemuksen määrä kuukausina ennen ammattikorkeakoulutukseen hakeutumista pohjakoulutuksen mukaan.

Kuvio 7. Koulutusalan vastaavuus työn suhteen ammattiaseman mukaan (%).

Kuvio 8. Koulutustason vastaavuus työn suhteen ammattiaseman mukaan (%).

Kuvio 9. Palkkatöihin ja yrittäjäksi sijoittuneiden tyytyväisten osuus erilaisiin tekijöihin työssä (%).

Kuvio 10. Yrittäjäksi ryhtymisen aikeet oppilaitoksen ja sukupuolen mukaan (%).

Kuvio 11. Yrittäjiä parhaiten kuvaavat ajatukset (%). Mukana kaikki yrittäjinä jossain vaiheessa olleet.

Kuvio 12. Yrittäjien ja palkkatöissä olevien bruttotulot kuukaudessa sukupuolen mukaan (aritmeettinen keskiarvo).

Kuvio 13. Käsitys yrittäjyydestä opintojen alussa oppilaitosyksikön ja sukupuolen mukaan (%).

Kuvio 14. Kyselyhetken käsitys yrittäjyydestä oppilaitosyksikön ja sukupuolen mukaan (%).

Kuvio 15. Koulutukseen sisältyneet työelämäyhteydet sekä niihin tyytyväisten osuus (%).

Kuvio 16. Yrittäjäksi ja palkkatyöhön sijoittuneiden käytännön ammattitaidon lähteet (%).

Kuvio 17. Koulutukseen liittyviin tekijöihin tyytyväisten osuudet (%).

Kuvio 18. Työelämässä menestymiseen vaadittavat tarpeet pitkällä tähtäimellä ammattiaseman mukaan (%).

Kuvio 19. Valmistuneiden käsitykset eri seikkojen todennäköisyydestä lähitulevaisuudessa (noin vuoden kuluessa, %).

Taulukot

Taulukko 1. Vastanneiden pääasiallinen toiminta kyselyhetkellä yhteensä sekä sukupuolen ja koulutusyksikön mukaan (%).

Taulukko 2. Nykyisten yrittäjien toimialat sukupuolen mukaan.